

Sreda, 16. juli 2008. godine
Svedokinja Elisabeth Rehn
Otvorena sednica
Optuženi su pristupili Sudu
Početak u 9.08 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ORIE: Dobro jutro svima u ovoj sudnici. Gospodine sekretare, molim vas, najavite predmet.

sekretar: Dobro jutro, časni Sude. Dobro jutro svima u sudnici. Ovo je *Predmet IT-06-90-T, Tužilac protiv Ante Gotovine i drugih.*

SUDIJA ORIE: Hvala, gospodine sekretare. Pre nego što vam dam priliku da nastavite unakrsno ispitivanje, gospodine Mišetiću, postoji nekoliko proceduralnih stvari kojima bih želeo da se pozabavimo na brzinu. Prvo jedna stvar na privatnoj sednici. Gospođo Rehn, nećete ni znati o čemu govorim, pa, prema tome, nema potrebe da vas zamolim da napustite sudnicu.

(privatna sednica)

sekretar: Časni Sude, vratili smo se na otvorenu sednicu.

SUDIJA ORIE: Hvala, gospodine sekretare. Postavljen je zahtev da se što je moguće brže sazna kakva je situacija u vezi sa dokumentima koje je Tužilaštvo dostavilo u vezi sa gospođom Rehn. Stoga, gledam spisak koji mi je dostavio gospodin sekretar, gde on daje ukupan pregled svih nerešenih zahteva bez svedoka, počevši od broja 142. Ne znam da li imate pri ruci taj spisak. Prvi dokument je 142, i već je u spisu. To je dokazni predmet Odbrane broj D669, to je bar jasno. Drugi dokument je 2710, takođe je već primljen u spis kao dokazni predmet Tužilaštva broj P639, ako se ne varam, gospođo Mahindaratne. A zatim broj 147, 4312, primljen je u spis pod pečatom, kao dokazni predmet Tužilaštva broj P643. Pa, onda ostaje 144, što je dokument sa spiska po Pravilu 65ter koji nosi broj 2820, 145, a to je 4102, 146, a to je 4128, 147 smo već rešili, i 148, to je 4332. Znam da nema potrebe da ovo bude poverljivo, prema tome, mislim je da je ovo greška da treba da bude poverljivo ... i to može biti primljeno u spis.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Tako je, gospodine predsedavajući.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

SUDIJA ORIE: Onda imamo 149, što je 4367; 150, što je 4371; 151, što je 4394; 152, što je 4450; 153, što je 4453; 154 je dokument sa spiska po Pravilu 65ter koji nosi broj 5318; i 155 je 3332.

(Pretno veće i Sekretarijat se savetuju)

SUDIJA ORIE: Kažu mi sada, iako smo govorili o dokumentu 4312, da nije doneta konačna odluka da se ovaj dokument koji se pojavljuje kao broj 147 na listi uvrsti u spis. Pretno veće prihvata u spis ove brojeve dokumenata koje sam upravo spomenuo, od 144 do 155 uključujući i njega; 147 se prima u spis pod pečatom, svi ostali dokumenti su primljeni u spis kao javni dokumenti. Brojevi su već dodeljeni, to je od dokaznog predmeta Tužilaštva broj P640 do dokaznog predmeta Tužilaštva broj P642, uključujući i njega, što je javni dokument, zatim dokazni predmet Tužilaštva broj P643, pod pečatom; i od dokaznog predmeta Tužilaštva broj P644 do dokaznog predmeta Tužilaštva broj P651, uključujući i njega, svi su uvršteni kao javni dokumenti.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, dozvolite mi samo da istaknem da je dokazni predmet Tužilaštva broj P650, to jest, što je dokument sa spiska po Pravilu 65ter koji nosi broj 5318, već ranije uvršten u spis – ja sam to već rekla juče – to je dokazni predmet Tužilaštva broj P477. To sam juče izjavila za zapisnik.

SUDIJA ORIE: U redu. Mora da sam to prevideo, gospođo Mahindaratne. Izvinjavam se zbog toga. Gospodine sekretare, onda ćemo zaboraviti P650 i taj broj ćemo iskoristiti kasnije, nećemo sada da menjamo brojeve.

(Pretno veće i Sekretarijat se savetuju)

SUDIJA ORIE: Koliko sam shvatio, taj broj ćemo preskočiti. Gospođo Rehn, ovo nije sednica knjigovodstva, ali smo morali da se izborimo sa nekim formalnostima. Izvinjavam se i hvala na strpljenju. Mogu li da vas podsetim da ste i dalje vezani svečanom izjavu koju ste dali na početku vašeg svedočenja.

SVEDOKINJA REHN: Naravno, časni Sude.

SUDIJA ORIE: U redu. Gospodine Mišetiću, da li ste spremni da nastavite?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Jesam, časni Sude. Hvala, gospodine predsedavajući.

svedokinja: Elisabeth Rehn

UNAKRSNO ISPITIVANJE: ADVOKAT MIŠETIĆ – NASTAVAK

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Još jednom, dobro jutro, gospođo Rehn.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Dobro jutro.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Želeo bih da jutros započnemo sa 2. stranicom vaše izjave... 2. i 3. stranicom. Vi tu govorite o nekim stvarima koje ste lično videli. Na dnu paragrafa na 2. stranici, negde u sredini tog paragrafa, vi kažete: "To obuhvata i više poseta Sektoru Jug. Prilikom ovih poseta videla sam kako hrvatski vojnici pljačkaju civilnu imovinu." Ovde ćemo da se zaustavimo. Da li se sećate gde ste videli hrvatske vojnike kako pljačkaju, u kom gradu i kada?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Kao što sam rekla u svom izveštaju i u raznim beleškama koje su napravljene prilikom poseta, išla sam u nekoliko sela ali ne mogu da se setim imena. Veoma mi je žao zbog toga. Moja prva poseta je bila zajedno sa još dva ... u Sektoru Sever u oktobru 1995. godine, zajedno sa dva vojna posmatrača Ujedinjenih nacija, jednim Norvežaninom i jednim Kenijcem. I oni su me povelili da vidim šta se dešava tamo na terenu. Posetili smo nekoliko kuća. Videla sam jednu paralizovanu ženu na koju je pucano kroz prozor ...

SUDIJA ORIE: Dozvolite mi da vas zaustavim.

SVEDOKINJA REHN: Izvolite. Izvinjavam se.

SUDIJA ORIE: Žao mi je što vas prekidam. Mislim da gospodin Mišetić ovde brani predmet koji je isključivo lociran u Sektoru Jug. Dakle, samo u smislu korišćenja našeg vremena...

SVEDOKINJA REHN: Da, u redu. U redu. Izvinite. Razumem. Jer za mene je to, naravno, sve jedna celina i ono što sam iskusila. Dakle, u Sektoru Jug, nekoliko puta otišla sam do grada Knina, u sela u okolini koja sad ne mogu da spomenem. Ne mogu da se setim imena. Žao mi je, ali veoma loše stojim sa imenima. Dobro da mogu da se setim i svog vlastitog imena. Dakle, samo mogu da konstatujem da je bilo nekoliko poseta. Takođe želim da vas podsetim kakva je bila metoda mog rada, u izveštajima i u beleškama spomenuli smo osobe na visokim položajima, političare, druge sa kojima sam se sastajala. Međutim, većina ljudi sa kojim sam se susretala bili su obični ljudi. Razgovarala sam i sa Hrvatima i sa nekolicinom Srba koji su se vraćali, i videla sam ono što sam videla. Dakle, ove pljačke koje sam videla bile su u okolini Knina i u drugim selima.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Samo da mi razjasnimo ove stvari. Da li je to informacija koju ste dobili od drugih ljudi ili kažete da ste tamo bili prisutni i videli ste vojnike kako pljačkaju kuće?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Videla sam vojnike kako pljačkaju kuće, a kasnije sam unela ispravku, čini mi se u mojoj drugoj izjavi, da, naravno, ne mogu da se zakunem da su to bili vojnici, jer sam i u drugim delovima bivše Jugoslavije ustanovila da su ljudi koristili onu odeću koju su mogli da nabave. Dakle, mogli su da budu civili koji su nosili vojne uniforme. S druge strane, vozila su ukazivala na činjenicu da su to morala da budu, i to je po mom mišljenju sasvim jasno da su to bila vojna lica.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. Da li bi to onda bilo nešto što biste uključili u jedan od vaših izveštaja, to da ste vi lično videli vojne kamione sa ljudima koji su pljačkali ...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mislim da je to već u nekim zapisnicima da sam to videla, a isto tako i u mojim izjavama, jer svuda ste mogli da vidite kamione u koje su ljudi unosili različite predmete iz kuća, počevši od prozora i prozorskih okvira i frižidera i tako dalje. To se dogodilo u nekoliko navrata kada sam putovala okolo.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Ali ja vas sad ne pitam o zapisnicima sa sastanaka, niti o vašoj izjavi svedoka. Ja pitam vas o vašim izveštajima Generalnom sekretaru, ako ste lično videli vojnike sa vojnim kamionima kako pljačkaju, da li bi to bilo nešto dovoljno važno da se uključi u jedan od vaših izveštaja? Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, naravno. Mislim da to, takođe, stoji u izjavama, ali mi smo uvek govorili u prvom licu množine, na primer, jedinice Ujedinjenih nacija videle su ili osoblje je videlo, i tako dalje. Dakle, nismo isticali naročito svoje uloge. Bila sam samo jedna od tih "mi".

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Pogledajte svoju dodatnu izjavu u 12. paragrafu, tu kažete: "Skoro svaka srpska kuća je bila demolirana uz reč 'četnik'" Gde je to bilo?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Posebno u Kninu i okolini. Ta mržnja je bila toliko očigledna kad sam razgovarala sa Hrvatima, ogromna mržnja prema onima koji bi se možda želeli da vrate, prema Srbima. Oni nisu želeli da se Srbi vrate. A opet, s druge strane, na svakoj hrvatskoj kući nalazila se hrvatska šahovnica i zastava, koje su pokazivale da ovde žive pravi ljudi.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Znači, vi se lično sećate da je na svakoj kući ... na skoro svakoj srpskoj kući u Kninu bila napisana reč "četnik".?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Na jako mnogo kuća bilo je napisano. Bilo bi preterano reći da je svaka kuća, jer, osim toga, ja nisam mogla ni da znam iz kojih su kuća otišli Srbi, ali mnogo kuća je imalo napisano crvenim reč "četnik".

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U svojoj izjavi kažete: "Sećam se da smo morali da budemo oprezni kada ulazimo u srpska sela, jer nam je rečeno da je bilo slučajeva da su u srpskim kućama bile postavljene *mine iznenađenja* kako bi se digli u vazduh Srbi ako bi pokušali da se vrate." Prvo, ko vam je dao tu informaciju?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: To mi je reklo, naravno, moje osoblje ... i kada kažem "moje osoblje", mislim na osoblje Komisije za ljudska prava Ujedinjenih nacija ... ali to sam čula i od vojnika s kojima sam razgovarala. Moj major za bezbednost koji je bio iz Finske, koji me je svuda pratio, naravno, brinuo je o mojoj bezbednosti. On je smatrao da nije bilo apsolutno neophodno da naiđem na *mine iznenađenja*. Prema tome, on je prikupio informacije iz policije, iz vojske. I to je bilo jasno upozorenje. Otišla sam u jednu kuću ... odnosno, posebno sam bila upozorena na jednu kuću, jer su se neki Srbi vratili a nije im bilo nije dozvoljeno da uđu u kuću. Morali su da žive u jednom zaseoku

zajedno sa nekim životinjama, i to je bila gadna situacija. Naravno, otišla sam u tu kuću, ali mi je rečeno da budem vrlo pažljiva.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. Dakle, vi niste znali da li su u kućama zaista bile *mina iznenađenja*, a to je nešto što su vam samo rekli?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, naravno da nisam, jer da sam ušla i stala na jednu skrivenu minu, znala bih da je tu. Ali nisam.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Pitao sam vas za primere. Da li ste ikad kasnije dobiti bilo kakvu informaciju da je postojala kuća u kojoj je bila montirana *mina iznenađenja*?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: O, da. Dobila sam takve informacije, a posebno preko mog savetnika za bezbednost - da budem oprezna, jer je osoblje Ujedinjenih nacija reklo da je bilo takvih *mina iznenađenja*. Isto tako, sastala sam se sa jednim parom koji se vratio, uselio i odmah su im u kuću ubacili bombu, neku granatu. Dakle, čovek je završio u bolnici, a žena je zadobila veoma ozbiljne povrede, kada nam je govorila o tome kako ima divne komšije.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gde je to bilo, gde su postavljane te *mine iznenađenja*, u selima ili gradovima?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Kao što sam rekla ranije, to je bilo u području Knina, ali ne sećam se imena tih sela.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li se sećate imena agencije ili organizacije Ujedinjenih nacija koja bi imala ove informacije?.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne. Kao što sam vam već rekla, oko svake posete se razgovaralo sa svima iz međunarodne zajednice, jer smo tom prilikom razmenjivali informacije jedni s drugima. To je, naravno, način na koji su organi Ujedinjenih nacija funkcionisali. Bilo je vrlo važno za ljude koji su se bavili ljudskim pravima, da čuju od vojnog sektora i iz policije koji su bezbednosni rizici. Dakle, ovo je informacija koju je jedna agencija dala drugoj, tako da smo, da tako kažem, svi bili na istom tragu i svi smo znali. To se, takođe, odnosi i na organe Evropske unije koje su učestvovala u diskusijama.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li možda imate ime nekog čoveka s kojim bismo mogli da razgovaramo i da pokušamo da proverimo odakle su došle te informacije?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Pretpostavljam da osoblje koje je tada radilo to može da potvrdi.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Mislite vaše osoblje?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, moje osoblje.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Možete li nam dati imena ljudi koji su radili kao vaše osoblje? Mislim da to smo još nismo ustanovili.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Bilo ih je dosta. Naravno, Roman Wieruszewski je bio na čelu svega ovoga. Imam vrlo loše kopije. Onda je to bio Mamadi Diakite, koga sam ranije spomenula. Zatim još jedna osoba koja se time puno bavila i bila uključena u tim, gospodin Saša Milošević. On je bio iz lokalne kancelarije za ispomoć, a zatim i Susan Ashoor, takođe je bila lokalno osoblje. Bio je tamo i Ravinder Joshi. Zatim smo ponekad imali ljude koji dolazili iz drugih delova naše misije: iz Bosne i Hercegovine, sa Kosova, iz Beograda, i tako dalje. Tako da je to bio jedan dobar tim ljudi i svi su se međusobno pomagali. Dakle, to su neka od imena.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. Pomenuli ste Sašu Miloševića. Saša Milošević u vašem timu bio je iz srpskog Helsinškog komiteta, je li to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, ne koliko je meni poznato. On je radio za nas, iz lokalne kancelarije kao ispomoć. On možda danas radi, ne znam. Nisam čula ništa o njemu od kada sam otišla.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, molim da nam pokažete dokument koji nosi oznaku 1D40-0081.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, to se odnosi na jedan deo vašeg izveštaj od 7. novembra 1995. godine. U prvom paragrafu pominjete nekoliko hiljada hrvatskih Srba koji su čekali na povratak iz Mađarske, i mislim da ste to pomenuli juče tokom vašeg svedočenja?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Ovo je novinski članak od 22. septembra 1995. godine. O ovom pitanju kaže se: "Hrvatska policija je sprečila da se devet starijih Srba vrati u svoje domove u Krajini u Hrvatskoj, rekao je u petak Helsinški komitet za ljudska prava. Grupa je zaustavljena u Terezinom Polju u severoistočnom delu Hrvatske na granici sa Mađarskom, rekao je komitet, ali nije sasvim jasno kada se dogodio taj incident na granici." Onda se nastavlja: "Mi smo poslali pisma hrvatskoj Vladi, kao i hrvatskoj Kancelariji za izbeglice o toj grupi, ali nismo dobili odgovor", rekao je Petar Mrkalj, direktor hrvatskog ogranka Helsinškog komiteta u ovom saopštenju." Ovde je reč o 22. septembru, a u vašem izveštaju od 7. novembar 1995. godine vi govorite u 41. paragrafu o ovom pitanju hrvatskih Srba koji su bili na granici prema Mađarskoj, i u prilogu se navodi da ste se u četvrtak, 12. oktobra, sastali sa Petrom Mrkaljom, koji se pominju u ovom članku. A moje pitanje za vas je: barem 22. septembra 1995. godine, gospodin Mrkalj je rekao agenciji *France-Presse* da je devetoro Srba u Mađarskoj bilo vraćeno nazad. Tako da se pitam da li biste mogli da nam kažete gde je taj broj o hiljadama Srba na granici prema Mađarskoj, i odakle ste dobili taj broj?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: To je informacija koju sam dobila od rukovodstva moje kancelarije i preko ljudi iz istočne Slavonije koji su tamo radili. Tako da sam mogla da pretpostavim da možda nije tačan taj broj ljudi koji su čekali na granici, ali broj ljudi koji su bili u Mađarskoj je drugačiji. Tako da se potpuno slažem sa vama da to nije precizan podatak. Međutim, informacije koje sam tada dobila preko mog osoblja su bile da je ljudi koji su čekali u Mađarskoj bilo na stotine, ako ne i na hiljade, koji su

čekali da dobiju svoje papire za povratak. I to je, naravno, sve. Sve je bilo povezano sa pravom na imovinu, kao što sam ranije rekla. To nije bio toliko pitanje dobijanja potvrde svoje nacionalnosti. Vi ste potpuno u pravu, kao što sam i rekla, trebalo je da se ide u Beograd da biste dobili vaše lične karte i druga dokumenta, ako je to bilo moguće. Međutim, vremenski rok da se podnese zahtev za povratak svoje imovine...

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: ...je bio kratak, i zato je bilo tako važno da se vidi kakva je bila situacija tih ljudi koji su negde čekali da se vrate.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. Sada je jasno da ste rekli da niste sigurni koliko je ljudi bilo u Mađarskoj koji su, zapravo, čekali da dođu...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, ja sam sasvim sigurna da su oni bili u Mađarskoj. Ali, kada je reč o ljudima koji su bili na samoj granici, to je svakako preterivanje, jer kada govorimo o granici, onda govorimo o ljudima koji su samo tamo stajali na graničnom punktu i čekali da dođu. I tamo je moglo da ih bude devet, svakako, kao što je ovde rečeno. Ali, u Mađarskoj ih je bilo mnogo koji su čekali za ulazak i da se ponovo vrate.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li bismo opet morali da razgovaramo sa vašim osobljem da bismo znali odakle su došli ti brojevi?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, apsolutno. O svemu što nisam videla lično, morate da razgovarate sa mojim osobljem, jer moram da vas podsetim, još jednom, da je to misija sa specijalnim izveštajem. Dešavalo se čak da ni specijalni izveštaji nikad ne posete zemlju o kojoj izveštavaju, ukoliko im nije dozvoljeno da idu tamo. Ali u mom slučaju, ja sam stvarno tamo odlazila često. Ali sve ostale informacije prikupljalo je moje osoblje, a zatim bismo raspravljali, a ja sam se pobrinula da se radi o proverenim informacijama koje možete staviti u izveštaj. I smisao tog izveštaja jeste da se podigne svest kod vlasti, kod različitih vlasti koje sam pokrivala svojom misijom. Mislim da je to bio vrlo dobar metod. Čak gledajući sada, ako mogu da kažem, mi smo postigli naš cilj tako što smo dobili puno odgovora, vrlo dobrih, vrlo jakih, veoma detaljnih odgovora od Vlade a to je onda vodilo ka preduzimanju određenih koraka.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Hvala vam, gospođo Rehn. Molim vas nemojte da mislite da sam nepristojan. Ja samo...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, videla sam u svoje vreme još nepristojnih ljudi od vas.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Hvala. Želeo sam samo da vas zamolim da vaši odgovori budu nešto kraći, kako bismo mogli brže da prođemo kroz ovo...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: U redu. To je i moj interes.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: To je ono što sam hteo da kažem. Hvala.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, zamolio bih da se ovaj dokument primi u spis.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Nemamo prigovor, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Časni Sude, to će biti dokazni predmet Odbrane broj D688.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D688 primljen je u spis.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, na 4. stranici vaše izjave, govorite o izveštaju upućenom Generalnom sekretaru, od decembra 1995. godine i kažete: "Na 5. stranici procenjeni broj uništenih kuća od 5.000 je procena koju sam dobila na osnovu prikupljenih informacija od međunarodnih organizacija uključujući i moju kancelariju. Bila sam očevidac mnogih spaljenih kuća u Krajini." Broj od 5.000 spaljenih kuća, odnosi se na oba sektora, i na Sektor Sever i na Sektor Jug. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mislim da je tako.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hajde sada da pogledamo izveštaj. To je dokazni predmet Tužilaštva broj P477 i molim 4. stranicu.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U 14. paragrafu, nalazi se ono što Generalni sekretar izveštava. On kaže: "Nije moguće dati tačan broj kuća uništenih u požarima u bivšim Sektorima Sever i Jug, iako je procenjeni ukupni broj preko 5.000. Na osnovu zapažanja timova koji su patrolirali širom Krajine, vojni posmatrači Ujedinjenih nacija procenjuju da je u ruralnim oblastima 60 posto kuća u bivšem Sektoru Jug i 30 posto u bivšem Sektoru Sever uništeno u požarima. Vojni posmatrači Ujedinjenih nacija obišli su 389 sela u Sektoru Jug i utvrdili da je od 21.744 kuća, 16.857 kuća uništeno požarom ili da su pretrpele neku štetu, mada, ova cifra uključuje i oštećenja pre *Operacije Oluja*". Dakle, i Generalni sekretar i vi u vašoj izjavi koristite cifru od 5.000, umesto da se oslanjate na podatak vojnih posmatrača Ujedinjenih nacija od 16.857. Da li je to zato što niste bili u mogućnosti da utvrdite koje su od tih kuća bile uništene ranije a koje nakon *Operacije Oluja* - od brojeva koje su vam dali vojni posmatrači Ujedinjenih nacija?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mislim da je upravo to bio razlog zašto smo dali ovu prilično opreznu procenu, kako ne bismo ni u kom slučaju preterivali. Bilo je uopšte jako teško da se naprave bilo kakve procene o tome koji je bio stvarni broj kuća uništenih tokom *Operacije Oluja*. Kao što ste upravo s pravom istakli - da je bilo kuća uništenih i spaljenih ranije, bez obzira što forenzičari sasvim sigurno mogu da utvrde kada je nešto spaljeno, da li danas ili nekoliko godina ranije.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Ali kada ste pripremali izveštaje, imali ste pristup analizama vojnih posmatrača Ujedinjenih nacija o kućama ili objektima koji su uništeni požarom ili su pretrpeli neke štete, pre nego što ste pripremili izveštaj. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Oh, da, naravno.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: A ako sam dobro shvatio vaše svjedočenje, niste koristili one brojeve, jer niste želeli ništa da preuveličavate?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. Kao i zbog toga što nismo tačno znali koliko je uništeno kao rezultat *Operacije Oluja* a šta se dogodilo ranije. Mislim da bih mogla da se setim da smo odlučili u međunarodnoj zajednici da koristimo taj broj od 5000 plus/minus, pošto je već i to pokazivalo da je velik broj kuća, jer 5.000 je stvarno veliki broj razorenih kuća. Tako da bih rekla da je to bio razlog.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. I ako pogledamo 14. paragraf u izveštaju Generalnog sekretara, da li to osvežava vaše sećanje, kada ste razgovarali da se koristi ovaj broj od 5.000 plus/minus, i da je bila namera da to bude kombinovani broj za oba sektora, i za Sektor Sever i za Sektor Jug? Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Pa, slagali bih ako bih rekla da se toga sećam, ali mogla bih da kažem da je to bilo moguće.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. Hvala.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da ostanemo kod ovog izveštaja i ako možemo da pogledamo... Oh, izvinite. To je... izvinjavam se.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Moram da vas vratim na izveštaj od 7. novembra 1995. godine.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću, da li ste završili sa ovim brojevima, jer onda bih imao...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da.

SUDIJA ORIE: ...dodatno pitanje. Rekli ste da niste hteli da preterujete. Vidimo ovde više od 5.000, a takođe vidimo broj koji je veći od 15.000. Da li ste smatrali da je veći broj preterivanje ili ste želeli da date jednu konzervativnu procenu broja kako bi se izbegla opasnost od preterivanja? Koja od ove dve situacije?

SVEDOKINJA REHN: Radije bih rekla da smo se plašili rizika od preterivanja, jer smo želeli na neki način da budemo umereni u onom što smo rekli. To je takođe bila bolja osnova da se zahteva preduzimanje određenih koraka kada ne postoji rizik od preterivanja. Ali, moram da kažem da ovi brojevi mene ni na šta ne podsećaju, jer kao što dobro znate, ovi izveštaji su puni detalja, a prošlo je dosta vremena.

SUDIJA ORIE: Da, to je razumljivo. Molim vas, nastavite, gospodine Mišetiću.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim da se predoči dokazni predmet Tužilaštva broj P639, i ako bismo mogli da pogledamo 6. stranicu ovog dokumenta.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, u 11. paragrafu govorite o "Privremenom suspendovanju ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i

pravima nacionalnih i etničkih manjina ... zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj ..."
Ka sredini se kaže: "Odluka da se suspenduje član kojim se garantuje specijalni status okruzima pretežno nastanjenim nacionalnim manjinama, stvaranjem odvojenih obrazovnih institucija i osiguranjem proporcionalne zastupljenosti u Parlamentu, Vladi i sudstvu, stavlja pod znak pitanja stav hrvatskih vlasti prema nacionalnim manjinama uopšte, a posebno prema srpskoj manjini." A zatim u 12. paragrafu stoji: "Specijalna izvestiteljka takođe sa zabrinutošću navodi da je suspendovan član 60 pomenutog zakona o osnivanju Privremenog suda za ljudska prava." I da se vratimo na 11. paragraf, u rečenici tamo se kaže... odnosi se na ustavni zakon o ljudskim pravima. Kaže se: "Iako taj zakon nikada nije u potpunosti primenjen, ipak je davao nacionalnim manjinama važne pravne garancije." Moje prvo pitanje za vas glasi: izraz "nikada nije u potpunosti primenjen" da li se sećate, da li je bilo koji deo tog zakona ikada bio realizovan?
SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, ne mogu da se setim.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato da su prema tom zakonu trebalo da budu formirani posebni okruzi koji bi, u suštini, bili ono što su bili bivši Sektori Sever i Jug za srpske etničke zajednice?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: To je moguće, ali kao što sam rekla, ne mogu tačno da se setim šta je trebalo da bude u ovom zakonu.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li se sećate u razgovorima sa vašim sagovornicima u hrvatskoj vladi, da li su vam oni ikada rekli ili da se zakon nije mogao realizovati posle *Operacije Oluja*, jer je srpsko stanovništvo otišlo?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mislím da imam kopije svih pisama koja su mi upućena i to se ne pominje u ovim pismima.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li ste upoznati sa činjenicom da su na osnovu tog zakona, sve institucije na lokalnom nivou i na nivou kotara, kako se to nazivalo, dakle, na nivou uprava policije, morale da odražavaju etnički sastav koji je odgovarao etničkom sastavu tog područja 1991. godine?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Iskreno se nadam da je to trebalo da bude tako. Ja sam pripadnica manjine u svojoj zemlji i znam tačno koliko je važno da se u zakonu garantuju prava manjinama.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Pa, ako govorimo o ovom konkretnom zakonu, iako ste znali... ja ću vam dati primer samo da vam dam određene brojeve. Ako je određen grad imao 70 posto Srba i 30 posto Hrvata, da li ste znali da je po ovom zakonu moralo sedam policajaca u policijskoj stanici da budu Srbi i tri policajca Hrvati?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, da. To je potpuno u skladu sa drugim zakonima u vezi sa manjinama, uključujući i moju zemlju.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: I nastavnici u školama, ako je bilo 70 odsto Srba u gradu, onda je zahtev da sedam od deset nastavnika u školama moraju da budu Srbi?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ja shvatam šta vi želite da kažete, kada su Srbi otišli, nije bilo moguće sprovođenje ovog zakona. S druge strane, suspendovanje tog zakona značilo je da se nije previše računalo da će se srpski građani brzo vratiti.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću, želeo bih da postavim jedno pitanje. Mogu li da vratim na prethodno pitanje. Gospodin Mišetić vas je pitao da li vam je bilo poznato da je to bio sastavni deo tog zakona.

SVEDOKINJA REHN: Da.

SUDIJA ORIE: Vaš odgovor je, manje-više bio, bar kako sam ja to shvatio, da je to bilo logično, jer odražava ono što možemo da nađemo i na drugim mestima, takođe. Međutim, pitanje je bilo da li ste znali da su postojale takve odredbe u tom zakonu?

SVEDOKINJA REHN: Da, da. Jer mi smo razgovarali o tome, naravno, i to je bilo pitanje uspostavljanja ravnoteže između većine i manjine u zvaničnim telima.

SUDIJA ORIE: Dakle, znali ste...

SVEDOKINJA REHN: Da, da, da.

SUDIJA ORIE: ...da su ove odredbe deo tog zakona?

SVEDOKINJA REHN: Da.

SUDIJA ORIE: Hvala. Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li se slažete sa mnom da čak i u tom kratkom periodu, s obzirom da je bila teška bezbednosna situacija u Sektorima Sever i Jug, da je ovaj zakon predstavljao dodatnu komplikaciju, jer bi po tom zakonu sve institucije morale da budu tako organizovane da Srbi učestvuju u svim nivoima vlasti u tim oblastima? Da li se slažete s tim?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. I zato naše izjave nisu stroge. Mi smo samo izrazili svoju zabrinutost.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. Što se tiče vašeg pozivanja na član 60 zakona kojim se uspostavlja privremeni sud za ljudska prava, da li vam je poznato da takav sud nije nikada postojao?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: A da li ste znali da je razlog što nikada nije došlo do uspostavljanja tog suda bio taj što je bio potreban međunarodni sporazum između republika bivše Jugoslavije?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mislim da je tako. Svakako da sam tada znala.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: A...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: A što se mene tiče, ovaj deo prava je veoma ozbiljno bio orijentisan ka kancelariji ombudsmana, i kao što sam vam juče rekla, bila sam veoma zadovoljna što je osnovana ta kancelarija na moje insistiranje.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: I setićete se, a mislim da se to nalazi u nekim od dokumenata koji su je ponuđeni u spis preko Tužilaštva, da vam je Hrvatska rekla da neće da uspostavi poseban privremeni sud za ljudska prava jer je Hrvatska želela da pristupi Savetu Evrope, i smatrala je da je Evropski sud za ljudska prava sam po sebi nadležan za ljudska prava.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. I kao što sam rekla Pretresnom veću, mi smo zbog toga izrazili svoju zabrinutost, jer u to vreme nismo znali, u vreme kada smo pisali ovaj izveštaj, kakav će biti razvoj ove situacije.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim 14. stranicu ovog dokumenta.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U 37. paragrafu, na dnu, kaže se: "Specijalna izvestiteljka je vodila razgovore sa hrvatskim vlastima u vezi sa nedavno usvojenim Zakon o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom. Ovaj zakon je omogućio da hrvatske vlasti preuzmu kontrolu nad napuštenom imovinom, koja se tada može dati hrvatskim raseljenim licima i izbeglicama na privremeno posedovanje i korišćenje. Ovaj zakon se u prvom redu odnosi na situaciju u bivšim sektorima, gde je gotovo 200.000 Srba pobešlo iz svojih domova nakon hrvatske vojne akcije početkom avgusta". Onda u poslednjoj rečenici se kaže: "Specijalna izvestiteljka je informisana od strane hrvatskih vlasti da je svrha novog zakona bila zaštita napuštene imovine kako bi se sačuvala za mogući povratak legalnih vlasnika."

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim sledeću stranicu.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U 38. paragrafu, tu je kratka pravna analiza hrvatskog zakona, i u pretposlednjoj rečenici se kaže: "Međutim, Zakon o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom predstavlja *de facto* konfiskaciju." Da li se sećate na osnovu čega ste zaključili da taj zakon predstavlja *de facto* konfiskaciju?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: To je vrlo snažno zasnovano na mom ličnom iskustvu kada sam razgovarala sa ljudima okolo, a posebno u Sektoru Jug u okolini Knina, jer oni koji su pokušali da se vrate i već su bili tamo, mislim na Srbe, njihove kuće su već bile zauzete. Ja sam sasvim dobro razumela da je hrvatska Vlada imala dosta problema sa onima koji su pobešli iz Bosne i Hercegovine. Reč je bila o Hrvatima koje je trebao negde naseliti. Imali su veliki broj izbeglica. Ali ono što je bilo apsolutno neprihvatljivo je to da je bilo slučajeva u kojima su Hrvati, koji su imali svoje domove, svoje kuće, stanove, na primer, u Zagrebu, mogli da dobiju kao drugu kuću jednu od onih koje su napustili Srbi. I to je bilo nešto što sam lično doživela, razgovarala sa njima, i moram da kažem da nisam naišla na dobar prijem kod ljudi koji su zauzeli te kuće. I mislim da je to nešto što je neprihvatljivo. Da su tim ljudima dali kompenzaciju za njihovu imovinu, onda je to mogla da bude neka vrsta pogodbe.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. Dakle, govorimo o tom pitanju kompenzacije. Da li znate ... da li se slažete sa mnom da je konfiskacija pravno oduzimanje bez naknade od strane organa republičkih vlasti? Da li se slažete sa tim?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Konfiskacija, da, ali smo mislili da tu nije bilo osnova za konfiskaciju i da je trebalo da bude ... kao što sam rekla ranije, ja nisam pravnik i imam problema sa svim tim pravnim izrazima, jer bi čovek trebalo da studira pravo kako bi mogao tačne izraze da koristi za svaku kategoriju. Ali, ono što nas je zaista brinulo jeste da ljudi nisu mogli da se usele u svoje kuće, jer je neko drugi tu već živeo, i nisu se nadali da će ući u kuće bez nadoknade.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. Vi ste upotrebili izraz "*de facto* konfiskacija". Koristeći fraze "*de facto* konfiskacija", da li ste mislili da to nije i *de jure* konfiskacija?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Očigledno.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li znate razliku između "zaplene" ili "privremenog oduzimanja" i "konfiskacije"?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, molim vas da nam predočite dokument sa spiska po Pravilu 65ter koji nosi broj 2502.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, ovo je pravna analiza tog zakona. Možda vam je to poslato u vreme kada ste pripremali izveštaj. Reč je o Saši Miloševiću...

ADVOKAT MIŠETIĆ: ... možemo li da pređemo na sledeću stranicu tog dokumenta, molim vas.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: ...koga ste ranije pomenuli, i ovde se pojavljuje pri vrhu *e-maila*. Da li vidite to?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, vidim.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: I prosleđeno je... ovde se kaže da je to pravna analiza hrvatskog zakona o imovini. Na naslovnoj stranici piše da je to , rekao je, upućeno... u stvari, gospodinu Wieruszewskom, ali i gospodinu Mautneru Markhofu, 23. oktobra 1995. godine. Ako pogledate zaglavlje, to je *e-mail* od 6. oktobra 1995. godine koji je prosleđen Saši Miloševiću, članu vašeg osoblja, iz ... kako se čini, iz Helsinškog odbora iz Beogradu. Da li vidite to? Da li se sećate, da li ste dobili pravnu analizu i da li se pravna analiza u vašem izveštaju zasnivala na pravnoj analizi koju je u Beogradu sastavio Srpski Helsinški odbor, prosleđio do Saše Miloševića, a Saša Milošević prosleđio gospodinu Wieruszewskom u pripremi vašeg izveštaja?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne sećam se ovog papira. Ne sećam se da sam ga ikad videla.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, želeo bih da ovaj dokument ponudim u spis.

SUDIJA ORIE: Gospođo Mahindaratne?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, prva stvar, mi nismo obavešteni da će taj dokument biti ponuđen u spis, dakle, nisam bila u mogućnosti da pogledam ovaj dokument. Mogu li da dobijem samo trenutak? Možemo li da se tome vratimo malo kasnije?

ADVOKAT MIŠETIĆ: To je dokument po Pravilu 65ter, časni Sude, ali pretpostavljam da su oni...

SUDIJA ORIE: Pa, dokument po Pravilu 65ter, samo po sebi ne znači da ćete koristiti dokument kao dokaz. I mislim da je pravilo da se na početku unakrsnog ispitivanja druga strana mora obavestiti šta oni mogu da očekuju što se tiče dokumenata koji će se koristiti u toku unakrsnog ispitivanja. Dakle, u ovom trenutku možemo da pretpostavimo da je strana upoznata sa dokumentom, ali ne i da zna da će biti korišćen.

ADVOKAT MIŠETIĆ: To je tačno, časni Sude. Izvinjavam se. Mislim da je to samo bilo...

SUDIJA ORIE: Osim toga, prvih sedam redova...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, zapravo, gledam izveštaj iz sistema elektronske sudnice i to je obelodanjeno njima.

SUDIJA ORIE: Gospođo Mahindaratne, ako je to slučaj, izgubili smo jedan minut bez razloga.

ADVOKAT MIŠETIĆ: To je broj 14 na spisku u elektronskoj sudnici.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, nemam prigovor na prijem dokumenta u spis. Sada sam to na brzinu pregledala, i izvinjavam se ako sam usporila postupak.

SUDIJA ORIE: Da. Da. Gospodine Mišetiću, kopija ili skenirana verzija, ali možda bi trebalo da se obratim gospođi Mahindaratne, tu ne vidimo jedan deo leve margine, i budući da ovde vidimo da je Saša Milošević, pod brojem "2", da je on poslao, a nekoliko redova niže da dolazi od Saše Miloševića. Da li bismo mogli da imamo kompletnu kopiju ovog dokumenta, tako da bismo bili u stanju da bolje razumemo bar ono što nam ovaj dokument govori, odakle potiče i gde je poslat?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Da, gospodine predsedavajući, tokom pauze, pogledaću i pobrinuti se o tome.

SUDIJA ORIE: Hvala vam. Onda mislim da za sada treba dokument da bude označen za identifikaciju. To je sada u zapisniku. Nema prigovora protiv prijema, ali ipak bi Pretresno veće želelo da vidi taj dokument, i levu i desnu stranu. Isto tako, gospođu Mahindaratne, tu piše da je ovo na drugoj stranici od osam. Ne znam da li ima relevantnosti u preostalim sedam stranica. Gospodine sekretare, to će biti broj...

sekretar: To će biti dokazni predmet Odbrane broj D689, označen za identifikaciju, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Hvala, gospodine sekretare. Molim vas, nastavite, gospodine Mišetiću.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hvala, časni Sude.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođu Rehn, pogledaćemo sada 4. stranicu vaše izjave. U drugom paragrafu, opet spominjete izveštaj Generalnog sekretara, verujem, od 18. oktobra 1995. godine. I tu kažete: "Kaže se da su hrvatske vlasti upozorile Srbe da se ne vraćaju u svoje domove u Krajini, zbog neizvesne bezbednosne situacije, i kažu da masovni povratak mora da čeka konačno političko rešenje." Dakle, u oktobru ste, takođe, razgovarali sa UNHCR-om, je li to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Hm.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li je to da?

SUDIJA ORIE: Gospođu Rehn...

SVEDOKINJA REHN: Da, da.

SUDIJA ORIE: Za zapisnik, mi tražimo od vas...

SVEDOKINJA REHN: Udubila sam se u tekst pa sam samo klimnula glavom.

SUDIJA ORIE: Ne kritikujemo vas. Molim vas, nastavite, gospodine Mišetiću.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođu Rehn, vi ste znali da je Visoki komesar za izbeglice u to vreme bila Sadako Ogata?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: O, da. Imali smo dosta dobru saradnju.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li znate kakav je bio stav gospođe Ogata u oktobru 1995. godine u vezi sa masovnim povratkom?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, jednostavno ne mogu da se setim.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Gospodine sekretare, molim vas da nam pokažete dokument koji nosi oznaku 1D40-0054.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: I na vrhu videćete da je to izjava gospođe Ogata od 10. oktobra 1995. godine data Radnoj grupi za humanitarna pitanja Međunarodne konferencije za bivšu Jugoslaviju.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim 3. stranicu ovog dokumenta. Na dnu paragrafa se kaže: "Dozvolite mi sada da kažem nešto o pitanjima mira i povratka izbeglica." Zatim sledi jedan uvod. Molim sledeću stranicu.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Drugi paragraf... u prvom punom paragrafu se kaže: "Da bi se mogla sprovesti operacija povratka, moram naglasiti važnost međunarodno priznatih humanitarnih principa. Pre svega, povratak mora biti dobrovoljan. Ljudi se ne smeju koristiti kao pioniri. Interes svakog pojedinačnog izbeglice trebalo bi da budu glavni pokretač u osnovi svakog procesa repatrijacije, a ne političkog razmatranja." U sledećem paragrafu se kaže: "Kao drugo, povratak se mora dogoditi na organizovan način, u fazama. Kako bi to moglo da se obavi na dostojanstven način, mora se posvetiti pažnja, na primer, adekvatnom smeštaju i osnovnim komunalijama na mestima povratka." Onda sledeći paragraf: "Predviđam da će se proces repatrijacije generalno odvijati u tri faze: prvo bi trebalo da bude povratak raseljenih lica unutar Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Tokom ovog početnog perioda, posle naseljavanja, verovatno je da će biti još daljnjih pokreta stanovništva kao rezultat prilagođavanja teritorija među stranama." Da li vam to možda osvežava sećanje o tome šta je razmatrano u ovim radnim grupama na prostoru bivše Jugoslavije, i o čemu je gospođa Ogata razgovarala kada je reč o povratku izbeglica?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Definitivno ne postoji nikakva protivrečnost između njene politike i onoga o čemu sam ja izveštavala.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Ja ne...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ono što ja smatram da je vrlo važno napomenuti jeste da je dobrovoljnost povratka zaista veoma važna. Ali ja sam se sastajala sa srpskim izbeglicama nadomak Beograda u prilično strašnim logorima, i oni su svakako želeli da se vrate. Dakle, kao i uvek, moji izveštaji su zasnovani na običnim ljudima, a ne kako da ih premeštamo, kako bi se onda mogle igrati igre preko njih. Ja ne kažem da je to radila gospođa Ogata. Ali, ipak, to je veoma važno, da sve o čemu sam ja javljala dođe iz osećanja stvarnih običnih ljudi, a ne visokih političara, čak ni međunarodnih organizacija. Isto tako, moram još jednom da podsetim da je Specijalni izvestilac potpuno nezavisan od organizacija Ujedinjenih nacija.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Ne treba nikada da pretpostavite da vam nešto kažem, zato jer mislim da je u suprotnosti sa onim što ste rekli. Sada vam postavljam pitanje o stavu hrvatske Vlade koju ste preneli u vašoj izjavi svedoka.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. I, evo, to je veoma dobro, da je to posebno spomenula gospođa Ogata, da to mora biti dobrovoljno i da bezbednost mora biti garantovana. A hrvatske vlasti nisu bile spremne da daju takve garancije u to vreme.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Kakve garancije?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Garancije bezbednosti za povratnike u to vreme.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Pošto bezbednosna situacija i dalje nije...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: A pogotovo zato što Hrvati nisu želeli da se oni vrate.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Pa komšije nisu želele da se oni vrate.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Komšije, u redu. Dakle, ono što ja sada vas pitam vezano za to da je hrvatska Vlada rekla da masovni povratak treba da sačeka političko rešenje i poboljšanje bezbednosne situacije – da je to bilo u skladu sa onim što je UNHCR govorio pred radnim grupama za bivšu Jugoslaviju. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, na način na koji nisu mogli a možda i nisu želeli da obezbede sigurnosnu situaciju za povratnike. Jer, naravno, nisu hteli da idu protiv sopstvenog naroda, hrvatskog naroda koji je tamo živeo, i nisu želeli da se ovi vrate. Prema tome - da, tu je veoma važno političko rešenje, kao što ste rekli. Oni nisu želeli da ga reše. Znam političare vrlo dobro, i sama sam bila političarka. Tako da znam kako je važno paziti na to što ljudi, glasači, zaista žele da uradite. I u ovom slučaju, njihov narod, hrvatski narod koji je bio tamo u selima, u gradu Kninu i tako dalje, oni nisu želeli da se oni vrate.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođu Rehn, mislim da smo ovo spomenuli juče: nakon što je postignut politički sporazum, u vreme kada ste podneli svoj poslednji izveštaj, rekli ste da postoje razlozi za optimizam u svetlu onoga što je hrvatska Vlada učinila nakon postignutog političkog rešenja, je li to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, nekoliko godina ili par godina kasnije. I danas, naravno, znamo da će oni uskoro biti članovi Evropske unije, što je jedan fantastičan razvoj.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, nudim ovaj dokument UNHCR-a u spis.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Nemamo prigovor, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Časni Sude, to će biti dokazni predmet Odbrane broj D690.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D690 primljen je u spis. Gospodine Mišetiću, kada je gospođa Rehn rekla "Vlada i komšije", pre nego što ste postavili sledeće pitanje, pitanje, rekli ste: "komšije", što se, u stvari ...

ADVOKAT MIŠETIĆ: U transkriptu...

SUDIJA ORIE: ...ne vidi u transkriptu. Stoji samo član *the*, a nakon toga nema reči "komšije". Vi ste ponovili tu reč i to je jednim delom odgovor. Tako se ne radi. Ako pogledate ... to je jednostavno nestalo iz transkripta. Član *the* je tu, ali reč "komšije"...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Mislim da govorimo o 28. stranici, u 17. redu, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Ako pogledate 28. stranicu u 18. redu, tu piše *the, okay*.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Oh, sad vidim.

SUDIJA ORIE: A vi ste tamo rekli "komšije".

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da, vidim.

SUDIJA ORIE: Možda je i dobro da nije ušlo u zapisnik, jer vi ste ponovili deo odgovora koji, očigledno, vama najviše odgovara... i svodi se na komentar.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Vi ste sada ovde spomenuli reči "hrvatska Vlada," ali to nije ušlo u transkript, i to je razlog zašto sada to gledam. Ona je rekla "Hrvati ..."

SUDIJA ORIE: "Hrvati".

ADVOKAT MIŠETIĆ: Zato sam hteo da razjasnimo, tako da kasnije ne bismo imali nesporazuma, jer sam želeo da pojasnim šta je tačno značilo kada se kaže "Hrvati".

SUDIJA ORIE: Pa, nekoliko redova ranije kaže se "hrvatske vlasti", prema tome, tu je jasno o čemu se govori, čak i ako reč "vlast" nije pomenuta...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ne, opet moram da kažem da ne mislim da je to tako. Tu se kaže: "A hrvatske vlasti nisu bile spremne da daju takve garancije u to vreme". A zatim je dodala: "A pogotovo zato što Hrvati nisu želeli da se oni vrate."

SUDIJA ORIE: Onda ste vi pitali: "Kakve garancije?" Onda je odgovor bio: "Garancije bezbednosti za povratnike u to vreme." To je očigledno nešto što se nadovezuje na prethodni red oko garancija i...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, ja pravim razliku između toga da se mogu pružiti bezbednosne garancije i toga da se ne želi neko... ali...

SUDIJA ORIE: U redu. Ostavimo to. Možda bi bilo najbolje da se uopšte ne ponavlja odgovor kako bismo izbegli ove vrste rizika, ili ste mogli da pitate šta ste time mislili. Molim vas, nastavite.

ADVOKAT MIŠETIĆ: U redu.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, video sam u vašoj biografiji da ste takođe predsedavali okruglim stolom za demokratizaciju i ljudska prava od 2004. do 2005. godine Pakta za stabilnost jugoistočne Evrope. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Kao predsedavajuća okruglog stola za demokratizaciju i ljudska prava, da li bi to značilo da ste se bavili pitanjima ljudskih prava širom bivše Jugoslavije?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, jugoistočne Evrope, što obuhvata Albaniju i Moldaviju i druge, koje su bile uključene u to. Dakle, Pakt stabilnosti za jugoistočnu Evropu formiran je 1998. godine u Sarajevu, i postojala su tri radna stola, jedan za demokratiju, i tako dalje. Prema tome, ja sam pokrivala celi region jugoistočne Evrope, što, naravno, obuhvata i Hrvatsku.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. To je bilo 2004. godine?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mislim da sam počela 2003. godine i da sam otišla početkom 2005. godine.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim da nam se predoči dokument koji nosi oznaku 1D40-0059.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Videćete na naslovnoj stranici da je ovo sastanak Saveta bezbednosti od 5. septembra 2002. godine.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim da se okrene sledeća stranica.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U desnoj koloni u 3. paragrafu dole se kaže: "Na sastanku, Savet bezbednosti će saslušati izveštaj gospodina Hedija Annabija, pomoćnika generalnog sekretara za mirovne operacije. Dajem reč gospodinu. Annabiju."

ADVOKAT MIŠETIĆ: Molim sada petu stranicu.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Treći puni paragraf, ovo je prezentacija gospodina Annabija pred Savetom bezbednosti, a on tu kaže... sada govorimo o masovnom povratku izbeglica na Kosovo. On tu kaže: "U tom smislu, nedavne izjave interno raseljenih kosovskih Srba da oni planiraju da blokiraju granične prelaze na administrativnoj granici sa Kosovom kasnije ovog meseca, ukoliko im se ne dozvoli da se masovno vrate jesu razlog za zabrinutost. Iako je razumljivo nestrpljenje interno raseljenih lica, s obzirom na

još uvek delikatno stanje međunacionalnih odnosa, svaki potez u tom smeru bio bi samo kontraproduktivan i naneo bi štetu procesu povratka. Ne sme biti masovnog veštačkog povratka. Politika povratka UNMIK-a zasnovana je na pravu pojedinca da se vrate na organizovan način, tako da povratak može da bude održiv. Ovo zahteva pažljivu pripremu na terenu kako bi se osiguralo da fizička infrastruktura... što znači: kuće, zaposlenje i pristup javnim službama... bude na mestu kada se oni budu vraćali. Isto tako, to zahteva pažljivo praćenje odnosa sa susednim zajednicama kosovskih Albanaca, kako bi se smanjio potencijal za incidente u vezi sa povratkom". E sada, vi kao osoba koja se bavila ne samo Hrvatskom, nego celom bivšom Jugoslavijom, i kasnije bila uključena u događaje čak i nakon što je sačinjen ovaj izveštaj o ljudskim pravima u bivšoj Jugoslaviji, vi ste znali da je postojala konkretna strukturirana politika povratka Srba na Kosovo...

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: ...i da su se i same Ujedinjene nacije protivile politici masovnog povratka Srba na Kosovo. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mislim da smo se sada prilično udaljili od situacije opisane mojim izveštajima, sad kad govorimo o povratku Srba na Kosovo. Jer ono što sam naučila proučavajući sukobe širom sveta, kada sam radila za jednu drugu misiju Ujedinjenih nacija, jeste to da se sukobi međusobno razlikuju. I imam veliko poštovanje za mog starog prijatelja, gospodina Steinera, ali sada možemo naravno da se pozovemo na bilo koju prezentaciju neke važne osobe. Dakle, ovo je stvar koja je sigurno bila vrlo važna u vezi sa Kosovom nakon intervencije i bombardovanja i svega onoga šta se tamo dogodilo. Ali ja ne vidim da ovde postoji bilo kakvo protivrečje, jer nisam tražila masovni povratak. Ja sam tražila sigurnost i dobrovoljni povratak. Ako njih ima mnogo, onda je to u redu. Tako da mislim smo imali iste principe.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Moje pitanje je glasilo: da li ste znali dok ste radili u Paktu za stabilnost za politiku Ujedinjenih nacija o masovnom povratku...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Naravno da sam znala. Počela sam... ovo je bilo 2002. godine, da, ja sam počela krajem 2003. godine, a tada su već novi momci bili u rukovodstvu kosovske misije UNMIK-a.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, želeo bih da ponudim u spis ovaj dokument Saveta bezbednosti.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Nemamo prigovor.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: Časni Sude, ovo će biti dokazni predmet Odbrane broj D691.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D691 primljen je u spis.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, završiću do pauze.

SUDIJA ORIE: Drago mi je da to čujem.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: A sada, s obzirom da vi imate saznanja o događajima i situaciji na Kosovu, da pogledamo dokument koji nosi oznaku 1D40-0484. Gospođu Rehn je, ovo je izveštaj OEBS-a iz decembra 1999. godine. Naslov je *Kako viđeno, tako rečeno, II deo (As Seen, As Told, part II)*. To je analiza OEBS-a onoga što se dogodilo u periodu između juna i oktobra 1999. godine na Kosovu, nakon ulaska Ujedinjenih nacija i NATO-a na Kosovo. Pročitacu vam neke delove iz predgovora.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Sam dokument ima skoro 400 stranica tako da nismo ceo dokument uvrstili u spis, mada je na raspolaganju ako Pretresno veće i Tužilaštvo to žele. Molim 3. stranicu.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Iako je to izveštaj OEBS-a, Specijalni predstavnik Generalnog sekretara UN, doktor Bernard Kouchner je pripremio predgovor. On je tokom tog vremenskog perioda bio predstavnik Generalnog sekretara na Kosovu. I na početku možete da vidite da gospodin Kouchner kaže: "Ovaj izveštaj je otrežnjujući. Kršenje ljudskih prava koje ovde navodi Odeljenje za ljudska prava OEBS-a za period jun - oktobar 1999. godine, obuhvata: egzekucije, otmice, mučenja, surovo, nehumano i ponižavajuće postupanje, samovoljna hapšenja i pokušaj da se ograniči sloboda izražavanja." Poslednja rečenica u tom paragrafu kaže: "Takva masovna kršenja osnovnih ljudskih prava predstavljaju izazov za sve one koji nastoje ovde, u privremenoj administraciji Ujedinjenih Nacija na Kosovu da stvore vladavinu prava i poštovanje ljudskih prava. Kršenja ljudskih prava ih navode da se još marljivije posvete uzrocima zbog kojih dolazi do tih povreda. Na dnu paragrafa na toj stranici se kaže: "U mnogim od ovih slučajeva koje je dokumentovao OEBS u ovom izveštaju, postoje ozbiljne indicije da su počinioi kršenja ljudskih prava ili članovi bivše OVK, ili ljudi koji se predstavljaju kao članovi bivše OVK, ili pripadnici drugih naoružanih albanskih grupa". Onda se nastavlja: "U mnogim slučajevima do sada bilo je nemoguće da se identifikuju tačno oni koji su odgovorni."

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako možemo da idemo na sledeću stranicu, molim vas.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U prvom punom paragrafu, u drugoj ili trećoj rečenici, gospodin Kouchner kaže: "Mi u UNMIK-u preduzimamo konkretne i praktične korake kako bi se sprečila kršenja, međutim, međunarodna civilna policija Ujedinjenih nacija i KFOR, bez obzira na to, moraju da povećaju svoje, već impresivne aktivnosti na Kosovu, česte i vidljive patrole i razviti bliže veze sa zajednicom kako bi se pomoglo u sprečavanju povreda i kako bi se povećala verovatnoća hapšenja onih koji su osumnjičeni da su počinili kršenja ljudskih prava."

ADVOKAT MIŠETIĆ: I onda, konačno dve stranice dalje, ne sledeća stranica, već druga sledeća stranica, na vrhu stranice se kaže: "Kršenja ljudskih prava koja su se dogodila pre, tokom, i posle sukoba, bila su teška. Oporavak od rata je dovoljno težak

sam po sebi. Međutim, problemi se višestruko umnožavaju kada u korenu samog konflikta, u suštini, stoji masovno i sistematsko nepoštovanje ljudskih prava. Ovaj izveštaj naglašava koliko je bio težak zadatak. Osveta i strah su prilično uobičajeni u post-konfliktnom Kosovu. Osvete i strah su doveli do kršenja ljudskih." A onda se u trećem paragrafu kaže: "Mi smo duboko zabrinuti za stanje manjina. Ako se pažljivije pogledaju trendovi krivičnih dela, može da se vidi jasan napredak. Smanjivanje sa nivoa od 50 ubistava tokom svake od prve tri nedelje na tri ubistva prošle nedelje ne može se ignorisati." Ovde ću se zaustaviti.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Doktor Kouchner šest meseci nakon što su Ujedinjenih nacija ušle na Kosovo kaže: "Smanjivanje sa nivoa od 50 ubistava tokom svake od prve tri nedelje na tri ubistva prošle nedelje ne može se ignorisati." Da li vam je bilo poznato kolika je bila stopa ubistava u Hrvatskoj u Sektoru Jug u avgustu 1995. godine?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, bez bilo kakve statistike ovde preda mnom i ovde opet, naravno. moram da kažem da su sve situacije veoma različite.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: U redu. Dozvolite mi...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Nastaviću i onda možemo da završimo, jer imam još samo ...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Pošto je ovaj skok na Kosovu, meni vrlo, vrlo poznat, to je nešto, ne bih rekla uznemirujuće, ali možda i iznenađujuće.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Hajde da nastavimo, gospođo Rehn. Dalje se kaže: "Nije fer da se pravi poređenje sa situacijom pre ili tokom rata. U to vreme, najmanje jednu celu deceniju, postojala je sistematska politika *apartheida*, statusa podređenih osoba, ili barem statusa podređene albanske zajednice na Kosovu. To više nije slučaj danas. Možda bi moglo da izgleda da su stvari podjednako loše danas za Srbe i Rome koji žive u strahu, koji ne mogu da se kreću slobodno ili da pronađu način da zaštite svoju decu, ali to više nije pitanje politike. Sve stranke na Kosovu, svi lideri Srba i Albanaca, izjasnili su se u korist multietničkog društva i suživota među svim zajednicama. Zločini koje ovde vidimo su pojedinačni aktovi. Nijedna politička partija nije preuzela odgovornost za njih. Njihovi predstavnici na Kosovu u Prelaznom veću osudili su svaki put ove zloupotrebe i sami su izrazili svoju zabrinutost zbog akata netolerancije. Ne možemo isključiti mogućnost da jedno govore a drugo rade, ali ne možemo to ni da pretpostavimo". Dozvolite mi da završim sledećim pitanjem: doktor Kouchner govori o tome kako su lideri razgovarali o tome da žele multietničko društvo i suživot među svim zajednicama. Na početku mog unakrsnog ispitivanja, pustio sam vam traku o tome šta je predsednik Tuđman rekao 4. decembra 1995. godine. Da li se slažete sa mnom da je ono što je predsednik Tuđman tamo govorio bila želja za pomirenjem između Srba i Hrvata. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li se slažete sa mnom da je, naravno, kako je i doktor Kouchner ovde formulisao, bilo moguće da je on jedno govorio a drugo radio, i da se ta mogućnost ne može isključiti, ali isto tako ne bi trebalo ni da se pretpostavlja? Da li se slažete s tim?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: O, da. To je nešto vrlo slično onome što sam ja osećala u vezi s mojim razgovorima s predsednikom Tuđmanom i članovima Vlade Republike Hrvatske.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Hvala, gospođo Rehn. Hvala vam na odgovorima na moja pitanja.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, nudim ovaj dokument u spis.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Nemamo prigovor, gospodine predsedavajući. Jedino molim Odbranu da stavi u sistem elektronske sudnice i naslovnu stranicu dokumenta, tako da imamo ceo dokument na raspolaganju.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, sasvim iskreno, kada sam to skinuo sa interneta pre više godina, dokument nije imao naslovnu stranicu, a kada sam pokušao da to pronađem ovog vikenda, *web site* OEBS-a nije bio dostupan. Svakako, ja ću pokušati da pronađem. To je na internetu, ili bi svakako trebalo da bude.

SUDIJA ORIE: Ali za sada nemate prigovor?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Ne, gospodine predsedavajući, nemamo prigovor.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

sekretar: To će biti dokazni predmet Odbrane broj D692.

SUDIJA ORIE: Hvala vam. Gospođo Rehn, gospodin Mišetić vas je zaustavio kada ste izrazili svoje iznenađenje ovim poređenjem. Ako želite da dodate nešto možete sada to da uradite.

SVEDOKINJA REHN: Hvala, časni Sude. Bila sam... da li ovo radi? Da, radi. Bila sam malo iznenađena, jer, kao što sam već ranije rekla, svaka situacija, svaki konflikt nažalost, u izvesnoj meri je sličan kada je reč o stradanju civila, ali isto tako - oni su sasvim različiti. A kada je gospodin Kouchner, ili bi trebalo da ga zovem sad ministar Kouchner, bio prvi Specijalni izaslanik Generalnog sekretara koji je preuzeo UNMIK, on je imao svoje razgovore i sasvim je bilo očigledno da je bio uznemiren situacijom. I on je isto tako čuo sve ove prilično lepe stvari od svih različitih stranaka. Naravno, ako bismo uzeli danas, posle toliko godina, neko njegovo pismo, možda bismo našli neki drugi ton u njemu. Ali, postoji toliko mnogo različitih situacija. Nadam se da će pravda za Kosovo

biti... postati deo ovog suđenja. Mogla bih ovde da iznesem mnogo, mnogo svojih ličnih izveštaje o situaciji tada i ranije, ali to nije predmet ovog suđenja. Ja sam samo htela da izrazim svoje iznenađenje.

SUDIJA ORIE: Hvala vam. Sada ćemo da napravimo pauzu, ali pre toga moram formalno da prihvatim u spis dokazni predmet Odbrane broj D692. Nastavljamo sa radom u 11.00 časova.

(pauza)

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, ako bih mogla da vam se obratim. Tokom pauze sam pogledala *e-mail* koji je Odbrana tražila da se uvede, i reč je, u stvari, o dokumentu od osam strana od kojih su sedam strana *e-mailovi*. Nemam prigovor na prijem u spis, međutim, mi smo preuzeli dokument iz sistema i čini se da margina na samom sistemu nije tamo. Ali smo sada pregledali original u *Word* programu kako bismo bili sigurni da možemo da dobijemo bolje primerke.

SUDIJA ORIE: Ako bi strane mogle da slože oko toga ko ga je poslao i kada i kome, onda, naravno, to bi sigurno pomoglo. Jer, analiza zaglavlja je prilično komplikovana, s obzirom da je očigledno bilo prosleđeno nekom drugom primaocu.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: To je još jedna stvar, gospodine predsedavajući. Nije mi bilo jasno na osnovu *e-mail* adrese da li je u stvari to *e-mail* iz Helsinškog odbora iz Beograda, ali možda gospodin Mišetić može da nam nešto kaže o tome.

SUDIJA ORIE: Da. To je *e-mail*, ali kopija ovog *e-maila* navodno je poslata faksom, jer, takođe, vidimo i zaglavlje faksa od 26. oktobra, ako se dobro sećam. Pa, hajde da pokušamo da analiziramo kako je došlo do te komunikacije, a onda ćemo da se fokusiramo na sadržaj. Hteo bih da čujem od strana da li postoji bilo kakav dogovor o tome. Gledajući desno, niko još uvek ne stoji, ali, gospodine Kay, vi ćete biti sledeći.

ADVOKAT KAY: Hvala, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Gospođu Rehn, sada će vas unakrsno ispitivati gospodin Kay. On je branilac gospodina Čermaka. Molim vas, nastavite.

ADVOKAT KAY: Hvala, časni Sude.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: ADVOKAT KAY

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

ADVOKAT KAY – PITANJE: Gospođo Rehn, sada ćemo da pogledamo neka dokumenta, a reč je o merama koje su preduzela relevantna ministarstva hrvatske Vlade kako bi pokušali da zaustave zločine, i to je relevantno za jedan od vaših izveštaja.

ADVOKAT KAY: A radi reference, nije potrebno da se to predočava, ali kako bi Pretresno veće to moglo da razmatra, to je dokazni predmet Tužilaštva P639, strana 11, u 31. paragrafu.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Prvi dokument koji bih želeo da pogledamo je već u spisu, to je dokazni predmet Odbrane broj D49. Ovo je dokument od 18. avgusta 1995. godine, dolazi od pomoćnika ministra Ministarstva unutrašnjih poslova, i poslao ga je ministar čije je ime Joško Morić. Pre svega, da li ste se ikada upoznali sa Joškom Morićem?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Moguće je, ali ne mogu da se setim. Rekla sam ranije Pretresnom veću da veoma loše pamtim imena, ali možda ako bih videla njegovo lice, to bi bilo nešto sasvim drugo.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Shvatam. Ovo je on poslao. On je radio u Ministarstvu unutrašnjih poslova, u MUP-a, i poslao je to policijskim stanicama.

ADVOKAT KAY: Molim drugu stranicu ovog dokumenta.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Pretresno veće je upoznato sa ovim dokumentom, gospođo Rehn. I na 2. stranici ovog dokumenta, možete videti u tekstu, da je dobio informacije o: paljenju kuću, oduzimanju imovine, i pominje da su većinu ovih dela počinili pojedinci koji su nosili uniforme Hrvatske vojske. Onda se tu u tekstu bavi pitanjem da li su ili nisu pripadnici hrvatske vojske. Kao što možete videti, on kaže da su ova dela nanela političku štetu Hrvatskoj, a zatim izdaje naređenje.

ADVOKAT KAY: Molim da pogledamo 3. stranicu.

ADVOKAT KAY – PITANJE: U tom naređenju on se obraća načelnicima policijskih uprava. Ponavljam da je Pretresno veće upoznato sa strukturom policijskih stanica i načelnicima uprava u okviru hrvatskog zakona. Da li ste vi bili upoznati sa unutrašnjom strukturom sistema rada hrvatske policije?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Naravno, razgovarali smo o tome, i to mi je prezentirano kada sam bila tamo. Ovo pismo svakako je napisano pre nego što je počeo moj mandat, 18. avgusta, ali, naravno, razgovarali smo o tome kako je izgrađena struktura u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da. Sada ćemo da pogledamo niz dokumenata od avgusta do septembra. Ne brinite se za datume. To su relevantna naređenja. Naravno, kada ste pisali svoje izveštaje, pisali ste ih po redu. Možete da vidite naređenje kojim se saziva sastanak sa vojnom policijom. Paragraf 2 se bavi paljenjem kuća, oduzimanjem imovine, a što se neće operativno istraživati u smislu onoga što se do tog trenutka

dogodilo, ali da se moraju zaustaviti takvi slučajevi već danas. Paragraf 3 se bavi vojnom policijom i kontrolnim punktovima, uspostavom mešovityh patrola civilne i vojne policije. I u paragrafu 4, govori se o istragama na licu mesta, i da se forenzička i operativna obrada sprovodi nakon svakog slučaja. U paragrafu 5 se kaže da ukoliko vojna policija ne može da izvrši zadatak iz 4. paragrafa, civilna policija će to da učini samostalno, bez obzira da li je počinitelj nosio vojnu uniformu ili ne. Sledeća stranica, stranica broj 4, govori o dostavljanju ovog konkretnog naređenja. I u vašem izveštaju na koji sam se upravo pozvao, vama su visoke hrvatske vlasti rekly da su preduzety koracy i mere u pokušaju da se spreče zločiny, je li tako?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Tako je.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Hvala. Pogledajmo sledeći dokument. Kao što sam rekao, to će biti brzy pregled nekoliko dokumenata, samo da biste stekli kompletnu sliku.

ADVOKAT KAY: Ovo je dokazny predmet Odbrane broj D584, označen za identifikaciju, dakle, dokazny predmet Odbrane D584. Datum je 19. avgust 1995. godine. Inače je to dokument sa spiska po Pravilu 65ter koji nosi broj 4595, ukoliko to činy stvari lakšim.

ADVOKAT KAY – PITANJE: A mi ćemo sada da pogledamo dokument od 19. avgusta iz jedne od tih policijskih uprava. Upućen je MUP-u, pomoćniku ministra, gospodinu Moriću, i odnosi se na dokument koji smo upravo gledali. I u ovom dokumentu koji je poslao načelnik Zadarsko-kninske policijske uprave, on pominje sastanak između vojne policije i Zadarsko-kninske policijske uprave. Ali, možemo da napomenemo da je vojna policija ukazala da je koordinirana akcija na svim kontrolnim punktovima nemoguća zbog nedostatka osoblja. Na 2. stranici ovog dokumenta je jednostavno samo zaključak. Ne moramo to da gledamo. Da li ste bili informisani o saradnji između vojne policije i lokalne policije?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Moguće je, ali nisam sigurna. Međutim, zanimljivi su datumi, odnosno, da su ony već tada preduzety korake i imali sastanke pre nego što su dobili pismo od MUP-a.

ADVOKAT KAY: Da, da. A to je relevantno u odnosu na pitanja koja ste vi razmatrali sa Vladom, naravno. Da. Da li možemo da vidimo sledeći dokument? To je dokazny predmet Odbrane broj D50.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Ovo je dokument od 22. avgusta. Ponovo, reč je o dokumentu iz MUP-a koji ponovo upućuje gospodin Morić, pomoćnik ministra, policijskim stanicama i odnosi se na telegram od 18. avgusta.

ADVOKAT KAY: Ako se vratimo na stranicu 2, videćemo sadržaj tog teksta.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, ovde se ne kaže "policijskim stanicama", već "policijskim upravama," kako bismo imali tačnu terminologiju.

ADVOKAT KAY: Veoma sam zahvalan mojoj kolegini.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Na 2. stranici imamo tekst. Ako pogledate taj tekst on se odnosi na pitanje spaljivanja kuća i na nezakonito oduzimanje imovine. Pismo je poslao gospodin Morić vojnoj policiji u kom je opisana veličina i značaj tog problema. Uprava vojne policije uputila je naređenje bataljonima vojne policije, u kom se kaže da se povežu sa MUP-om i policijskim stanicama kako bi se rešio problem, a zatim se zahteva praćenje i informisanje o nivou saradnje između policije i vojne policije. Da li vidite to?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KAY – PITANJE: I niz pitanja u vezi sa bitnim temama kako bi se videlo koliko se efikasno ovi zadaci obavljaju. Da li primećujete to?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: *(nema odgovora)*

ADVOKAT KAY – PITANJE: I da li biste se složili da ovakva vrsta koraka i mera su upravo ona vrsta koraka i mera koje biste vi odobrili u to vreme?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, apsolutno. I sve ove mere koje su tražene su upravo one koje bismo mi, takođe, želeli da se konkretno preduzmu.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da.

ADVOKAT KAY: Molim da pogledamo sledeću stranicu, stranicu 3, gde se traže informacije u vezi sa istragama.

ADVOKAT KAY – PITANJE: I pretpostavljam da bi vaš odgovor bio isti kao i odgovor koji ste upravo dali, da bi to bilo važno iz vaše perspektive, je li tako?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Tako je.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da. Da li vas je iko iz vašeg tima informisao u vezi sa ovim konkretnim merama kada ste došli 27. septembra?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: To je sasvim moguće, ali ne mogu to da potvrdim, jer kada sam po prvi put došla u region tokom rata, bila sam ... Oh, da, ja sam bila ministarka odbrane, ali to je nešto sasvim drugo, i nije na istom stepenu s tim stvarima. I sigurna sam da mi je rečeno o tome šta treba da tražim i takođe da je to ponovljeno na mojim sastancima sa vlastima. Naravno, nisam imala pristup ovim detaljnim pismima, u to sam sasvim sigurna.

ADVOKAT KAY – PITANJE: I može da se kaže da u vašim izveštajima koje ste uputili Generalnom sekretaru, da se ovakva vrsta detalja nije nalazila u tim izveštajima?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne. Nisu bili u tom smislu, jer, naravno, mi smo govorili o željama i namerama vlasti. Ali, mi smo... naravno, mi smo čuli mnogo toga i mnogo onoga što smo videli u praksi u selima, kao i da se ta naređenja nisu ni na koji način u potpunosti sprovodila.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Hvala.

ADVOKAT KAY: Sledeći dokument je pod pečatom, časni Sude, i moraju se preduzeti mere.

SUDIJA ORIE: Da. Da li se...

ADVOKAT KAY: To je...

SUDIJA ORIE: ...radi o tome da ne bude prikazan javnosti ili je potrebno da i svedočenje bude poverljivo?

ADVOKAT KAY: Svedočenje neće biti poverljivo jer to može biti odrađeno...

SUDIJA ORIE: Onda sledeći dokument ne bi trebalo da bude prikazan javnosti. A koji je to dokument, gospodine Kay?

ADVOKAT KAY: To je dokazni predmet Tužilaštva broj P502.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Tužilaštva broj P502.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Ovo je dokument koji možete da vidite na ekranu, gospođo Rehn. Neću zalaziti u detalje. Shvatate da je reč o dokumentu koji je pod pečatom. Možete da shvatite zašto ovo radim, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, ako mogu da ga vidim. Sada je ovde na engleskom jeziku. Nije bilo u početku. Hajde da vidimo.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Nema potrebe da idemo u neke od detalja, ali ovde možete videti da se radi o kontrolnim punktovima, koordinaciji i patrolama.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KAY – PITANJE: I pitanjima saradnje, a sve su to mere za koje sam siguran da biste ih vi odobrili, je li tako?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KAY: Hvala. Onda možemo ići dalje, nema potrebe da provodimo više vremena na tom dokumentu, a znam da je Pretresno veće upoznato sa ovim dokazom. Idemo sada na sledeći dokument. To je dokazni predmet Odbrane broj D589, označen za identifikaciju, odnosno to je dokument sa spiska po Pravilu 65ter koji nosi broj 1302. I nije pod pečatom. Datum je 28. avgust, to je dokument poslat iz Zadarsko-kninske policijske uprave pomoćniku ministra, gospodinu Moriću, koji je učestvovao u ovom nizu naređenja iz MUP-a, a to se odnosi na postupak osoba u vojnim uniformama na oslobođenom području, a pominje se veliki broj osoba koje su nosile uniforme hrvatske vojske, koji su bili naoružani i koji su se vozili u automobilima. Molim 2. stranicu.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Pominju se takvi ljudi na vrhu stranice - da su verovatno bili u dogovoru sa rođacima, prijateljima i slično, uzimali imovinu, odvozili je, na osnovu pismene potvrde koju su izdavali predsednici opština. Dakle, očigledno se radilo o nekoj vrsti prevare koju su vršili ljudi sa lažnim papirima. Da li vidite to?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Vidim.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da li biste prihvatili tvrdnju da je situacija sa kojom se suočavala Vlada Republike Hrvatske u to vreme, baveći se ovim oslobođenim teritorijama, situacija koja im je nametnuta, bila jedan veoma težak upravni problem - da se sprovede i održi vladavina prava?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Naravno, to je bilo je teško za njih da utvrde ko su zaista bili vojnici kada su nosili uniforme, i to je nešto što sam već jasno navela u svom ranijem svedočenju ovde juče i danas. Period nakon sukoba je uvek težak period za upravljanje, ali, u svakom slučaju, naravno, treba da se trudite da uradite najbolje što možete.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da. I to zavisi od nivoa resursa te konkretne vlade. To se podrazumeva, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Dalje na stranici, autor je smatrao da je neophodno da lokalna policija ili lica koja su ovlašćena budu prisutna na sastancima koje je general Čermak održavao sa članovima UNCRO-a, UNCIVPOL-a i drugih međunarodnih organizacija kako bi se obezbedilo da policija bude informisana o svim sporazumima. Nastavlja se na 3. stranici, iako je reč samo o dva reda, ali nije dobro da se ne završi rečenica. Dakle, da policija bude upoznata sa svim sporazumima i zaključcima koji će im omogućiti da se organizuju i planiraju poslove i zadatke iz svoje nadležnosti u skladu s tim. Ponovo, siguran sam da ćete se složiti, mere koje preduzima hrvatsko ministarstvo je, zapravo, njihov pokušaj da se bave problemima s kojima su suočeni?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Naravno da su pokušavali.

ADVOKAT KAY: Da. Imamo samo još dva dokumenta. Dokazni predmet Tužilaštva broj P499, koji je pod pečatom. Ponovo možemo da pogledamo ovaj dokument, bez ulaska u bilo kakve suštinske informacije, časni Sude, tako da ne...

SUDIJA ORIE: Znači, ne treba da bude prikazan na ekranu, ali ne treba ni da se prelazi na privatnu sednicu?

ADVOKAT KAY: Da.

SUDIJA ORIE: Molim vas, nastavite.

ADVOKAT KAY: Hvala vam.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Možemo svi da pogledamo ovaj dokument. Čini mi se da ste sada već ušli u rutinu, gospođu Rehn, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Pa, uskoro, ne sada.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Ne, mislio sam da ne ulazimo u detalje.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Oh, da, da.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Reč je o dokumentu od 1. septembra. I kako se tekst pojavi na ekranu, možete videti da ima problema sa vojnom policijom. Ako pogledamo 2. stranicu, ti problemi su identifikovani, a vi vidite da je reč o nošenju uniformi Hrvatske vojske i o jedinicama koje su čistile područja od izolovanih paravojnih jedinica. To je sve što nam je potrebno ovde. Ovo je dokument koji vi verovatno niste videli, je li tako?.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, nisam ga videla.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Slažete se da se tu pokazuje neka vrsta kontinuiteta naređenje koja su izdavana na nivou ministarstva?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Definitivno, jer su akcije i dalje trajale sve vreme...

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: ...čak i ako su postojala druga naređenja.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da, bilo je i drugih naređenja. Ovo je bio samo kratak presek da vam pokažem ova naređenja a da ne utrošimo previše vremena. Poslednji dokument je javni dokument, i to je dokazni predmet Odbrane broj D596. Rečeno mi je da koristim broj koji počinje sa 2D. Ovo je još jedan dokument označen za identifikaciju. To je dokument koji nosi oznaku 2D04-0216. A prevod ima poslednja dva broja 18. Da. Sada smo se već naučili da čitamo dokumente na BHS-u. Ovo je dokument od 19. septembra upućen policijskim upravama. Možete da vidite Zadarsko-kninsku, zatim Kninsku, što se odnosi na raniji telegram s kojim je Pretresno veće upoznato, i pominje se činjenica da od 15. septembra vojna policija nije više prisutna na kontrolnim punktovima na ulazu i izlazu u oslobođenim područjima. Aktivnosti vojne policije će obuhvatati mobilne automobilske patrole kojima je dodeljen zadatak neprekidnog patroliranja, obaveznog izveštavanja "našim", a to su kontrolni punktovi MUP-a i uspostavljanje radio komunikacije. Ako pogledamo 2. stranicu, isti pomoćnik ministra koji je potpisao ovo pismo, gospodin Morić, kaže: "Zadržite dosadašnje kontrolne punktove, tako da menjate lokacije njihovog uspostavljanja..." U suštini, to znači da su ljudi pronašli način za prođu oko kontrolnih punktova, tako da ih treba pomerati i postaviti više patrola i pešačkih patrola za obavljanje osnovnih zadataka policije. Ovo je poslednji od dokumenata, gde se ponovo traže takve vrste informacija i akcija koje bi bile u skladu sa vašim željama?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Bilo bi jako čudno ako bih rekla da nisu, jer ovo je sve ono što smo želeli da se desi u praksi.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da. Mi smo, zapravo, gledali dokumenta koja su išla sa najviših nivoa do početnih nivoa. Dakle, ovaj presek je bio presek svih dokumenata kroz

sistem, pa sve do policijskih stanica na terenu, ne samo dokumenti koji se šalju između odeljenja ministarstva. Da li to shvatate?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Hm.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da li to znači da?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Da li ste videli neku prezentaciju tih mera tokom sastanaka?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Tokom sastanaka sa ministrima, ne sećam se da su oni ulazili u praktične detalje poput ovih vrlo važnih detalja. Bilo bi dobro da su mogli da budu više eksplicitni u vezi onog što su govorili, jer su rekli – radimo sve što možemo i izdajemo naređenja policijskim stanicama, i tako dalje i tako dalje. Svi znaju šta treba da se uradi, ali, naravno, što se tiče neposredne prezentacije... mislim da je većina ovih pisama strogo poverljiva. Tako da oni sigurno nisu želeli da nam pokažu nešto tako, čak i ako bi to bilo u njihovom ličnom interesu.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Pretresno veće već ima uvid u ove dokumente. Ovo je deo, da kažem, sa više od stotinu dokumenata ili i više. Da li bi vam u to vreme bilo od pomoći kada bi vam neko dao prezentaciju, a ne nužno ja, ali neko drugi, o tome šta se dešava unutar sistema, tako da biste mogli o tome da izveštavate, usudio bih se reći. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Naravno, u svom izveštaju sam rekla da smo imali pregled situacije prema onome što nam je rečeno na ministarskom nivou. Ali za nas, naravno, najvažnija stvar je bila to da se naređenja strogo poštuju, da je postojala jasna tendencija da svaki policajac ili policajka – ne mogu da se setim da li je u policiji tada bilo žena – da svi zaista slede naređenja bez obzira na moguće pritiske od njihovih sugrađana Hrvata u selima.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Jutros ste pomenuli probleme sa komšijama?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KAY – PITANJE:...i vi se slažete sa mnom da je to bilo teško rešiti?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Apsolutno. I ja sam mnogo puta rekla da su i policajci ljudska bića, sa svim slabostima i jačinom, i to su stvari koje je bilo teško rešavati u vašem vlastitom komšiluku.

ADVOKAT KAY – PITANJE: Hvala puno.

ADVOKAT KAY: Nemam više pitanja.

SUDIJA ORIE: Hvala, gospodine Kay. Samo trenutak. Gospodine Kuzmanoviću, da li ste spremni? Gospodo Rehn, sada će vas unakrsno ispitivati gospodin Kuzmanović. On je branilac gospodina Markača.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala, časni Sude.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: ADVOKAT KUZMANOVIĆ

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Dobro jutro, gospođo.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Dobro jutro.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Moraćemo da prođemo kroz veliki broj dokumenata, tako da ćemo morati da imamo malo strpljenja dok ih čekamo. Molim vas da to imate na umu kada vam postavim pitanja i kada budete odgovarali. Pre nego što pređemo na neke od dokumenata, hteo sam da vas pitam nekoliko stvari o kojima se razgovaralo u vašem ranijem svedočenju. Pomenuli ste da ste u jednoj od vaših poseta Hrvatskoj, lično videli pljačku. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ko je bio u grupi sa vama kada ste to videli?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Tokom moje prve posete, bila sam u Sektoru Sever, i koliko shvatam, ne bi trebalo da govorim o tome.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Upravo tako. Hvala.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. A onda tokom moje sledeće posete, sa mnom je bio Roman Wieruszewski i moj oficir za bezbednost, Heljo Laukkala, major u Finskoj vojsci, a imali smo i prevodioca, a ne mogu da se setim svakog prevodioca. Neko nas je, takođe, vozio. To bi mogao da bude Saša Milošević ili neko drugi. Ali smo uvek imali u timu osoblje iz Odbora za ljudska prava.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. Jeste li to što ste videli prijavili bilo lokalnoj policijskoj stanici ili lokalnim vlastima koji bi to eventualno mogli da istraže?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne direktno, ja nisam prijavila, jer je to bila dužnost našeg osoblja da izvesti o tome. Ali, naravno, ja sam to spomenula na mojim sastancima na ministarskom nivou.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. Znači, ono što ste vi videli prilikom svog obilaska Hrvatske, zar ne, vi niste izvestili o tome, ne bar u to vreme, bilo koju političku ili policijsku vlast - dok ste bili u obilasku. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Sretala sam se sa policajcima tokom mojih poseta. Uvek sam imala sastanke sa policijom, a onda sam im rekla za to. Ali ne mogu tek tako sada da vam dam spisak toga i da kažem – evo, to sam tada prijavila tamo i tamo. Naravno, imali smo spisak svega što smo videli, tako da bismo uvek nakon toga napravili izveštaj i onda bismo o tome obavestili hrvatske vlasti na različitim nivoima. Ali opet, moram da vas podsetim da se moj rad... tada sam živela u Finskoj, i da sam odlazila u te obilaskе. Komisija za ljudska prava tada je plaćala putovanja i dnevnice i ja

bih se po završetku vratila nazad u Finsku. Drugim rečima, ja nisam bila tamo da bih mogla da preuzmem neku akciju. Bila sam izvestiteljka, izveštavala sam o tome šta sam videla.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. Hvala. Pre nego što ste došli ovde u Hag da svedočite, da li ste se sastali ili razgovarali s bilo kim, osim sa predstavnicima Tužilaštva o svom svedočenju ovde?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Naravno, kada sam pozvana prvi put 2005. godine, razgovarala sam sa svojim oficirom za bezbednost, koji sada radi u privatnoj firmi kao načelnik bezbednosti. Razgovarali smo o tome i uporedili svoje utiske iz tih vremena.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ko je ta osoba?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Heljo Laukkala. Njegovo ime može da se nađe ovde u papirima.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Još sa nekim?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Sa svojom porodicom, naravno, sa mojom decom i unucima, istina, ne sa mojom praunikom, jer je bila suviše mala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Prilikom unakrsnog ispitivanja gospodina Mišetića, govorili ste, između ostalog, i o tome šta se događalo na Kosovu. Imam samo jedno pitanje u vezi s tim. U izveštaju ili delu izveštaja koji vam je pročitano, govorilo ste o tome da se stopa ubistava spustila sa 50 ubistava nedeljno na oko tri ubistva nedeljno tokom šest meseci. Da li vam je bilo poznato da su u tom vremenskom okviru, nadležni organi odgovorni za održavanje reda i zakona na Kosovu bili UNMIK i KFOR?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Naravno, jer kad sam bila Specijalna izaslanica Generalnog sekretara, ja sam taj izveštaj prosledila Generalnom sekretaru sa nekoliko saveta kako bi trebalo da bude ojačan UNMIK na osnovu mog iskustva. Tako da sam bila i te kako upoznata s onim što se dogodilo na Kosovu, s obzirom da sam mnogo godina izveštavala o Kosovu.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: I znali ste da su UNMIK i KFOR bili veoma dobro opremljeni, dobro obučeni, imali su najnovije tehnologije na raspolaganju u tom trenutku?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Oh, da, zato što sam posetila finski kontingent nekoliko puta.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Prilikom glavnog ispitivanja, govorili ste o vašim utiscima o tome da li je ili nije predsednik Tuđman bio zainteresovan za stradanja srpskih povratnika u Hrvatsku, a vi ste mislili ili je vaš utisak bio, kako ste rekli, da on nije bio zainteresovan za to. Želim da vas pitam jednu stvar o tome. Bez obzira na to da li je ili nije predsednik Tuđman, kao što kažete, bio zainteresovan ili nije bio zainteresovan za povratak Srba u Hrvatsku, oni su se u stvari, vratili. Jer se barem od januara 2000. godine ukupno vratilo 41.000 Srba u Hrvatsku, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mislim da je ono što se dogodilo 1995. godine nešto što se ne može uporediti sa onim što se desilo do 2000. godine, jer u onom vremenu kada sam ja izveštavala nije postojala jasno spremnost da se Srbi vrate. Pa mislim da svi moramo biti vrlo zahvalni što su možda delimično, jednim malim delom i moji izveštaji o situaciji nakon *Operacije Oluja* u Hrvatskoj bili od pomoći vlastima da zaista preduzmu akcije.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Naravno, ja vas razumem. Razumem ...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. Jer, naravno, sigurno je bilo povrataka i do 2000. godine, ali to nema nikakve veze sa atmosferom koja je vladala 1995. godine .

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. Ali barem biste se složili da bez obzira na to da li je predsednik Tuđman bio zainteresovan za njihov povratak ili ne, da se, u stvari, do januara 2000. godine vratila 41.000 ljudi, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, od 180.000.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Da li znate koliko ih se vratilo do sada?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Nemam predstavu, jer sada radim u potpuno različitim delovima sveta.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Da li biste bili iznenađeni da znate da se više od 120.000 Srba vratilo u Hrvatsku od 1995. godine?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Vrlo mi je drago da čujem taj broj.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Hteo bih sada da pogledamo neke dokumente. Očigledno je da ste napisali nekoliko izveštaja tokom ...

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, mogu li da pitam zastupnika koji je izvor... na osnovu kog je postavljeno pitanje.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Pogledajte dokazni predmet Odbrane broj D420, to je izvor. Dokument je uvršten u spis u toku svedočenja gospodina Galbraitha.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Hvala vam.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Nema potrebe da ga stavljamo na ekran, ali to je izvor.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Dakle, dosta se govorilo, gospođu Rehn, o stvarima kao što je amnestija za ljude koji su učestvovali u oružanom sukobu protiv Hrvatske. Sećate se tog razgovora, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Apsolutno.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Vi ste znali da je od oktobra 1996. godine do juna 1998. godine bilo blizu 19.000 ljudi koje je amnestirao predsednik Tuđman?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne znam za taj broj. Morate se setiti da sam napustila svoju dužnosti Specijalne izveštiteljke krajem 1997. godine, kada sam počela da radim kao Specijalna izaslanica Generalnog sekretara u Bosni i Hercegovini.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. Da li su vam bili poznati zakoni i uredbe koje je doneo predsednik Tuđman kojima su amnestirani ljudi i pre *Operacije Oluja*?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, nisam znala za sve ove dokumente.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Časni Sude, kako bismo uštedeli vreme i kako se ne bismo bavili ovim dokumentima direktno sa gospođom Rehn, a radi se o istoj temi, mi pripremamo paket dokumenta koji će biti predloženi u spis preko Odbrane, a u vezi sa amnestijom i brojem ljudi koji su bili amnestirani. Trebaće dosta vremena da se ovi dokumenti prevedu, ali sam samo hteo da kažem Pretresnom veću tako da znate da ćemo ih podneti preko Odbrane. I da ćemo, svakako razgovarati o tome s Tužilaštvom.

SUDIJA ORIE: Gospodine Kuzmanoviću, naravno, želimo da čujemo od Tužilaštva da li postoji bilo kakav prigovor protiv toga. Primetio sam da je ovde dosta vremena potrošeno govoreći o amnestiji. Međutim, kako ja razumem svedočenje gospođe Rehn, Srbi koji su hteli da se vrate su bili, naravno, dobrodošli, ali postojao je strah da će biti podvrgnuti ispitivanju i istragama zbog učestvovanja u oružanim snagama Vojska Republike Srpske Krajine. To je, kako razumem, bio jedan uzrok zabrinutosti. Ali postojao je i drugi, da se to može dogoditi onima koji nisu amnestirani a bili su osumnjičeni za ratne zločine, bilo Srbi ili Hrvati. I primetio sam da je na kraju naglasak i težište prebačeno sa onoga što sam ja razumeo da je očigledno brinulo gospođu Rehn, a to je da nije bilo istraga i krivičnih gonjenja Hrvata osumnjičenih da su počinili ratne zločine, sa problema koji se malo razlikuje od pitanja da li su se Srbi bojali da će biti procesuirani zbog toga što su bili lojalni pogrešnoj Vladi ili što su bili u pogrešnoj vojsci, što je drugo pitanje, zasebno od ovog. Dakle, strah i razlozi za postojanje straha u vezi sa povratkom, naravno, u ovom predmetu, čini se, da nisu baš isti kao u ovom drugom pitanju, to jest, da li su učinjeni dovoljni naponi da se istraže i krivično gone počinjeni ratni zločini. Pa vas molim da to imate na umu... gospodin Mišetić klima glavom odrečno. Dakle...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Mi smo, zapravo, o tome govorili sinoć, jer je ova rasprava u Sudu juče iskrsla.

SUDIJA ORIE: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ: I mi smo potpuno zbunjeni o čemu se radi, a ja sam još uvek potpuno zbunjen oko toga šta je problem.

SUDIJA ORIE: Pa, hajde da pitamo. Dakle, gospođu Rehn, da li smatrate da su to dva odvojena problema, i da li vas jedan – i koji od njih – pogađa više nego drugi?

SVEDOKINJA REHN: Naravno, ono što je mene brinulo konkretno u slučaju *Operacije Oluja* je sledeće: šta se desilo sa onima koji su otišli. Nije bio moj mandat da govorim o tome šta se desilo ranije, šta je ranije učinjeno pogrešno i neposredno pre toga - ono što su Srbi uradili u Hrvatskoj kada su zauzeli Krajinu. Ono što je mene brinulo jeste šta se desilo sa Srbima tokom *Operacije Oluja*, kada su se plašili da ostanu bez obzira na sigurnost koju su možda mogli imati da su ostali. Ali oni su pobjegli u razne susedne zemlje, 180.000 njih, ili možda neki drugi broj, to se nikada neće tačno saznati. I kakva su strahovanja imali ako se vrate kući, ne samo zbog komšija i njihovog odnosa, već da li će biti bezbedni. I tada se pojavilo ovo pitanje Zakona o amnestiji, da li će ih to učiniti bezbednim i šta će se zaista desiti. Oni nisu tačno razumeli ko je bio pokriven amnestijom a ko nije, bez obzira na to što je to možda bilo jasno. Prema tome, da, to jesu dva različita slučaja, vi ste apsolutno u pravu, časni Sude. Ali, ako je to zbunjujuće, onda treba svi da budemo optuženi.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću, mislim da ne bi bilo prikladno da se sada uđe u debatu između Pretresnog veća i advokata po ovim pitanjima.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Problem je, naravno, časni Sude, da dok je svedokinja još ovde, ako postoji problem koji možemo da razjasnimo s njom, možda bismo o tome mogli da govorimo pre sledeće pauze, tako da svedokinja ne bude u sudnici. Međutim, ja ne vidim... mislim da govorimo o jabukama i pomorandžama. Pitanje koje je pokrenula Odbrana nije bilo pitanje motivacije svedokinje ili motivacije međunarodne zajednice. Pitanje je bilo da li je donet zakon o opštoj amnestiji.

SUDIJA ORIE: U redu. Ali mislim da... hajde da o tome razgovaramo kasnije bez svedokinje.

ADVOKAT MIŠETIĆ: U redu.

SUDIJA ORIE: Ne mislim da sam vas pogrešno razumeo. Ovo pitanje može biti, kao što vi kažete, o jabukama i pomorandžama, u redu. Ja sam mislio da je svedokinja govorila o jabukama, i da ste vi onda prešli na pomorandže. To mene brine.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako sam...

SUDIJA ORIE: Ako kasnije budete imali priliku da vidite tačno šta me brine i šta je moj problem, onda ćemo to da uradimo bez svedokinje u sudnici.

ADVOKAT MIŠETIĆ: U redu.

SUDIJA ORIE: Gospodine Kuzmanoviću, molim vas, nastavite.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala, časni Sude. Dodao bih samo jednu stvar pre nego što krenem dalje, a to je da ovde govorimo vrlo apstraktno. I mislim da će naš podnesak razjasniti stvari kada ga predamo.

SUDIJA ORIE: U redu.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: I mi ćemo to učiniti što brže možemo, s obzirom na količinu materijala koji mora da se prevede.

SUDIJA ORIE: Da, nema problema. Možda ste primetili da je svedokinja naglasila da je, iako je znala za apstraktne nivoe, želela da se bavi i konkretnim nivoima, takođe.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Tako je. Ali osim toga, svedokinja je rekla da nije pravica, tako da je to jedan od razloga zašto sam želeo da se pozabavimo ovim zakonom.

SUDIJA ORIE: Da. Možda je to dobro za nju.

SVEDOKINJA REHN: Da. Ne mogu da za ovako kratko vreme proučim čitav...

SUDIJA ORIE: Gospodine Kuzmanoviću, molim vas, nastavite. Nadam se da nećemo imati punu korpu voća u narednih pola sata.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: I ja se nadam, časni Sude. Hvala vam. Molim da nam se pokaže dokazni predmet Tužilaštva broj P639.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, dok čekamo taj dokument da se pojavi na ekranu, to je vaš izveštaj od 7. novembra 1995. godine upućen Ujedinjenim nacijama, želim da vam postavim nekoliko pitanja o ovom dokumentu. Tačno je, zar ne, da svaki put kada biste podneli izveštaj o Hrvatskoj u toku vašeg mandata, da je Hrvatska podnela pismeni odgovor?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. Već sam rekla da je to bio jedan od razloga za postojanje tih izveštaja, odnosno, da bi se vlasti u bivšoj Jugoslaviji navele da reaguju na pozitivan način.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: A da li se slažete sa mnom da je, barem, kada je reč o vama, hrvatska Vlada pozitivno reagovala na vaše izveštaje?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, apsolutno. I ja sam ih mnogo puta pohvalila u svojim izveštajima, bila sam zahvalna na saradnji.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Možete da počnete na 6. stranici izveštaja, i slobodno me obavestite kad to bude pred vama. Ako možda imate i kopiju na papiru, gospođo Rehn, bilo bi lakše da pratite, jer ako idemo sa stranice na stranicu, potrebno je malo duže vremena na ekranu.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: To je tabulator broj 5.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala, gospođo Mahindaratne.

SVEDOKINJA REHN: Hvala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. Pogledajte 6. stranicu, 13. paragraf. Rekli ste, bar u svom prvom izveštaju, nešto o istorijatu onoga što se dogodilo u bivšim Sektorima Sever i Jug pre *Operacije Oluja*, zar ne...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: ...kao jedan istorijski kontekst? U sredini tog 13. paragrafa kažete: "Prvo, gotovo celokupno hrvatsko stanovništvo je bilo primorano da napusti oba bivša sektora zbog ozbiljnih kršenja ljudskih prava počinjenih nad njima od strane *de facto* srpske vlasti. Drugo, srpske izbeglice i raseljena lica iz drugih delova Hrvatske, došli su da žive na tim područjima. Uprkos svim naporima, ni Zaštitne snage Ujedinjenih nacija, UNPROFOR u bivšoj Jugoslaviji, niti operacija Ujedinjenih nacija za obnovu poverenja u Hrvatskoj, UNCRO, nisu bili u stanju da olakšaju povratak hrvatskih izbeglica i raseljenih lica na ta područja, budući da čak ni prisustvo međunarodne zajednice nije bio u mogućnosti da obezbedi efikasnu zaštitu za preostalo nesrpsko stanovništvo u tom području." Puziraću zbog prevodilaca. Da li čitam dovoljno sporo?

SUDIJA ORIE: Vi jedini čitate tako polako da prevodioci mogu da prate.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: U redu. Hvala vam, časni Sude.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Hrvatska vlada je na to odgovorila, to je u dokaznom predmetu Tužilaštva broj P684. To je u nekoliko delova, ali ono što sam želeo da uradim u ovom trenutku jeste da samo pređemo preko dokaznog predmeta Tužilaštva broj P684.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Gospođo Mahindaratne, ako možete da mi date broj tabulatora za gospođu Rehn, tako da može da prati na papiru. Bio bih vam zahvalan.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Mislite na dokazni predmet Tužilaštva broj P640?

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: P648. Ako sam rekao P684, to je moja disleksija. Izvinjavam se.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Tabulator broj 16, gospođo Rehn.

SVEDOKINJA REHN: Tabulator 16.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Da, tabulator 16.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala, gospođo Mahindaratne.

SVEDOKINJA REHN: U redu.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Pogledajte 6. paragraf, mislim da je to na drugoj stranici ovog izveštaja. Nakon što smo čuli vaše svedočenje, znamo da ste se vi bili usredsredili na događaje tokom i nakon *Operacije Oluja*. A hrvatska Vlada odgovara da su srpske paravojne snage ubile više od 600 civila u toku mandata UNPROFOR-a, odnosno UNCRO-a, i to u vreme kada, tehnički govoreći, nije bilo rata u Hrvatskoj. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: O, da, to je ovde navedeno. I, naravno, kad se ovde kaže *specijalni izvestilac*, to onda znači, Tadeusz Mazowiecki, a ne Elisabeth Rehn.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Tako je, shvatio sam. Sada da se vratimo na vaš izveštaj, a ako vi ... pokušću da se ne prebacujemo s jednog izveštaja na drugi. Ali, pošto je dokazni predmet Tužilaštva broj P648 odgovor na vaš odgovor, a to je dokazni predmet Tužilaštva broj P639, molim vas, držite prst na jednom od dokaznih predmeta dok čitate drugi.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Molim 8. stranicu, 22. paragraf. Ovde se govori o informacijama koje su dale hrvatske vlasti 30. avgusta, a u kojima se kaže da je tokom *Operacije Oluja* poginulo 526 Srba, od tog broja 116 su bili civili, da je poginulo 211 hrvatskih vojnika i policajaca i 42 hrvatska civila, a da je 907 osoba pritvoreno radi istrage, od kojih su 704 osobe i dalje u pritvoru.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Razlog zašto želim da uporedim ove dve stvari, je da želim da vas pitam: da li ste imali bilo kakve podatke u svom izveštaju kojima bi se barem osporile ove brojke hrvatskih vlasti koliko je ljudi ubijeno tokom *Operacije Oluja*, a kako je navedeno u 22. paragrafu?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Definitivno ne mogu da kažem da li je ovo tačno ili netačno, jer to je informacija koju smo mi dobili, i meni je nemoguće da sada iznesem brojeve. Meni je tada bilo najinteresantnije da smo mi pokrenuli mnoge slučajeve ali da nikada nismo dobili konačan odgovor hrvatskih vlasti.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. A razlog zašto ukazujem na to je da je tokom mandata UNPROFOR-a, odnosno UNCRO-a, kada praktično nije bilo oružanih borbi, bilo 600 ubijenih civila. A tokom oružanog sukoba u Hrvatskoj, područja pod srpskom okupacijom, kao što je navedeno u 22. paragrafu, bar po podacima hrvatskih vlasti, manje je ljudi ubijeno u tom vremenskom okviru tokom rata. Dakle, moje pitanje za vas, kada je reč o broju ljudi koji su ubijeni, mislim da ste rekli da niste imali nikakve druge informacije na raspolaganju, kojima biste mogli da dokažete ili opovrgnete ovaj broj. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Tokom mog mandata?

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Da.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Naravno, ono što se dogodilo ranije, nisam čak ni tražila podatke.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. Hvala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Molim da se sada vratimo na dokazni predmet Tužilaštva broj P648.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Prva stranica P648 je u stvari pismo zamenika premijera i ministra inostranih poslova, doktora Mate Granića. Da li ste imali priliku da se sastanete sa doktorom Granićem, gospođu Rehn?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. Podneli smo izveštaje sa nekoliko sastanaka sa gospodinom Granićem.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Da. Samo sam pitao da li ste znali ko je on?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Apsolutno. Sastala sam se s njim mnogo puta.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U pretposlednjem paragrafu njegovog pisma se navodi: "Koristim priliku da ponovim nepokolebljivu privrženost moje Vlade ukupnom razvoju demokratskog sistema, vladavine prava i ljudskih prava u Hrvatskoj." S obzirom da ste imali priliku da se sretnete sa doktorom Granićem i razgovarate s njim, da li ste mu verovali da je zaista tako i osećao kada je ovo napisao?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Doktor Granić je imao veoma dobar tim ljudi oko sebe, i dobro se sećam da je posebno gospođa Šimunović bila veoma posvećena ljudskim pravima. Ona je bila njegova pomoćnica za ljudska prava, i mislim da je on pokušavao i želeo da se stvari obavljaju na ispravan način. Nisam sigurna da je mogao da ispuni sve što je obećao. Ali kao što sam rekla, sastali smo se nekoliko puta, i on je uvek bio na raspolaganju kad god sam tražila sastanak, i naravno, to sam veoma cenila. Uvek ste s njim mogli da razgovarate.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Da li vam se čini sa vašeg stanovišta iz kontakata sa doktorom Granićem da se hrvatska Vlada preko svog ministra spoljnih poslova obavezala da pokuša da stvari popravi?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Kao što sam spomenula ranije, i ponovo to kažem, kada sam insistirala da se obnovi sistem ombudsmana, odmah se uradilo i tu su preduzeti i drugi koraci. I moram da kažem da smo u njihovim odgovorima na moje izveštaje uvek dobijali nešto novo i pozitivno, što je i pomenuto u izveštajima. Morate imati na umu da je izvestilac za ljudska prava morao da bude potpuno objektivan, neutralan i samo da posmatra ono što je zaista dešavalo.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Razumem. I, uz to, potrebno je da se utvrdi namera nekoga i ono što pokušava da uradi, takođe, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Oprostite. Možete li da ponovite pitanje?

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Naravno. Kada posmatrate i procenjujete šta država čini, pokušavate da vidite i kakva je namera ljudi koji pokušavaju da ostvare te ciljeve, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Naravno, ja gledam kakve su namere, ali još više kakvi su rezultati.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Svakako. I možemo reći, bar što se tiče povratka izbeglica za koje smo čuli, rezultati su bili značajni u tom vremenu, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. Ali ne u periodu od 1995. do 1997. godine.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ali...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: A to je ono što sam ja pokrivala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Razumem. U 10. paragrafu vašeg... odgovora doktora Granića... u stvari, ne, oprostite, ne u 10. paragrafu, već u 16. paragrafu.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Ponovo, za zapisnik, to je dokazni predmet Tužilaštva broj P648.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U 17. paragrafu doktor Granić daje neke statističke podatke o šteti koju je Hrvatska pretrpela u toku rata i okupacije, a takođe govori u izvesnoj meri o nekim paljevinama koji su se desile na teritoriji nakon *Operacije Oluja*. Dakle, barem u to vreme nije bilo tačnih brojeva ... vi ste govorili o nekim brojevima kada je reč o u uništenim kućama u tom području. Ali nije bilo tačnih brojeva koje biste mogli da nam navedete kada je reč koliko je kuća uništeno kao rezultat podmetanja požara ili kao rezultat ponašanja osoba posle rata?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. Imamo još uvek tu procenu od 5.000 kuća o kojima smo već govorili ranije.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Vidite da hrvatska Vlada ima drugačiji broj. Pretpostavljam da mislite da je to bio nizak broj, odnosno, da je nekoliko kuća spaljeno kao posledica ratnih operacija, ili barem... Kada je pisan ovaj izveštaj, 715 kuća je bilo delimično ili potpuno uništeno tako što su namerno zapaljene. Očigledno, postoji veliki nesklad između broja 715 i broja 5.000, ali da li biste se složili sa mnom da tačan broj treba da bude negde između ta dva broja?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: To je moguće, to je moguće. Ali ja ne ... ja ne mogu da zauzmem bilo kakav čvrst stav o ovom, pošto mi je nemoguće da proverim, jer čak ni tada kada su ta pitanja bila aktuelna, nisu mogli da se dobiju takvi brojevi.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Shvatam. Gospođu Rehn, kada ste obilazili to područje, da li ste ikada snimili fotografije svega što ste videli?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Postoji puno fotografija.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Koje ste vi snimili?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Privatne, privatne fotografije, da, i posebno je moj major za bezbednost snimao fotografije.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Da li znate, da li je to bila politika vas kao Specijalne izveštiteljke da fotografiše područja koja ste otišli da vidite, za službene svrhe?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ove su bile privatne fotografije i nisu korišćene ni u kakvu drugu svrhu. To je... to je dokumentacija jednog perioda mog života.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Shvatan, gospođo Rehn. Samo sam pitao da li je postojala bilo kakva zvanična politika o tome da li je specijalni izveštilac trebalo da fotografiše...

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Definitivno nije, barem meni nije ništa slično rečeno. Samo zbog slobode kretanja specijalnog izveštioaca, stvarno je bilo slučajeva kao što je, na primer, u Bosni i Hercegovini, kada sam protivno eksplicitnim naređenjima za misiju Ujedinjenih nacija, išla na opasna mesta i čak sam i tamo snimala fotografije.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, da li ćete se složiti sa mnom da barem tokom vašeg mandata u Hrvatskoj niko vas nije sprečavao da idete bilo gde i da vidite ono što ste zaista hteli da vidite?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Moram da kažem da je stvarno bio luksuz biti specijalni izveštilac za ljudska prava na ovoj celoj teritoriji ... na toj celoj teritoriji, jer čak i u Srbiji i Crnoj Gori imala sam pravo da idem okolo gde god sam htela. Dobila sam odobrenje direktno od predsednika Miloševića i to je nešto što moj prethodnik nije imao.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Naravno, shvatam. Ali sam ipak konkretno pitao za Hrvatsku.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, naravno. Ali samo želim da bude jasno da meni nisu nametana nikakva ograničenja na teritoriji na kojoj sam imala mandat.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ako pogledamo, gospođo Rehn, paragraf broj 18 u dokaznom predmetu Tužilaštva broj P648, ponovo doktor Granić u odgovoru na izveštaj pruža statističke podatke o krivičnim delima velike krađe. I on kaže u poslednjoj rečenici: "Neke podatke iz izveštaja specijalne izveštiteljke je nemoguće proveriti jer su nepotpuni i nejasni." Može da se kaže da su njegova zapažanja u vezi sa vpotvrdom vašeg izveštaja tačna, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Bilo je slučajeva, kao što je slučaj Grubori, koji pobijaju dosta od onoga što on govori, zato što je postojala potvrda. Imali smo međusobnu prepisku i nikada do današnjeg dana nisam mogla da dobijem bilo kakvo objašnjenje o tome ko su počinio. Tako da to malo dovodi u pitanje ono što je rekao.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Naravno, shvatam. Moje pitanje se odnosilo na krivična dela velikih pljački, što je navedeno u 18. paragrafu, a ne na bilo šta drugo. Tačno je, zar ne, da kada je reč o 1.054 krivičnih dela velike pljačke koje su zabeležene

na oslobođenim teritorijama, bilo je nekih podataka specijalnog izvestioca koje nije bilo moguće proveriti jer su nepotpuni i nejasni?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Pa, to je sasvim moguće, jer, kao što sam rekla mnogo puta do sada ovde, da su to podaci koje je prikupilo moje osoblje kroz razgovore sa drugim agencijama Ujedinjenih nacija i drugim organizacijama, kao i ono što su sami otkrili, i moguće je da je u nekim slučajevima možda bilo teško da se prati.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ako bismo pogledali sledeću stranicu, gospođice Rehn ... oprostite, gospođo Rehn.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: O, možete da me zovete kako god želite.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. U 22. paragrafu doktor Granić u svom odgovoru kaže da postoji oko 3 miliona nagaznih mina raspršenih širom Hrvatske. I mislim da je to bila značajna prepreka u mnogim slučajevima za povratak ljudi, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, to je nešto što sam mogla i lično da osetim kada sam putovala okolo.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Molim dokazni predmet Tužilaštva broj P650.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, ovo je vaš izveštaj iz decembra 1995. godine. To je vaš drugi izveštaj, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mora da je tako.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, za zapisnik, iako je dokument obeležen kao P650, to je dokument koji je ranije uveden i to je dokument koji je tada dobio broj P477. To je jutros ispravljeno. Dakle, to je dokazni predmet Tužilaštva broj P477.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala vam, gospođo Mahindaratne. Cenim to. Kao što sam rekao ranije, matematika nije moja jača strana.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ako možemo da pogledamo stranicu...

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: To možete da pronađete u 19. tabulatoru, gospođo Rehn.

SVEDOKINJA REHN: Hvala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala vam, gospođo Mahindaratne.

SVEDOKINJA REHN: Da, pronašla sam.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Hvala. Molim vas da pogledate 5. stranicu u 18. paragrafu. Vi tu zapravo citirate u svom izveštaju odgovor doktora Granića. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: I tu su i neke dodatne informacije u 19. paragrafu, gde se kaže: "Dana 16. novembra..." i sad četvrti i peti red u 19. paragrafu: "Dana 16. novembra, visoki hrvatski policijski zvaničnik izvestio je Ujedinjene nacije da su tri hrvatska vojnika uhapšena u vezi sa pljačkom, zastrašivanjem i maltretiranjem civila na području. Njih trojica su potom prebačena u vojni štab u Karlovcu. Posmatrači Ujedinjenih nacija su bili svedoci incidenta kada je hrvatska policija konfiskovala od pljačkaša imovinu." Dakle, vama su to prijavili vojni posmatrači Ujedinjenih nacija. Možete li mi dati više informacija o tome ko su bili posmatrači Ujedinjenih nacija o kojima ste govorili?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne. To je mogao da bude bilo ko iz raznih agencija, raznih organizacija koji su tamo radile, tako da ne mogu jasno da vam kažem o kome se ovde tačno radi.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U 20. paragrafu, u 3. redu od kraja, vi kažete: "Hrvatske vlasti su se podrudile da se konfiskuje i vrati imovina, ali čini se da su mere bile nedovoljne da se reši problem ovakvih razmera." Da li možete da nam date bilo kakve indikacije o tome šta ste mislili kada ste rekli da su mere bile nedovoljne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: U prethodnom paragrafu se pominje stav da je hrvatska policija konfiskovala imovinu od pljačkaša, ali posle toga se više ništa nije desilo u vezi s tim, i ako se dobro sećam, ono što se dogodilo s tom imovinom ostalo je do samog kraja prilično nejasno našim posmatračima.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. Vi govorite o tom konkretnom slučaju, a ne uopšteno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne, mislim da je ovo prilično uopšteno.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Dobro. U redu. Hvala. Molim vas da pogledate 10. stranicu ovog izveštaja, 41. paragraf, gospođo Rehn.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Dobro.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: (...) (*Izbrisano po nalogu Pretresnog veća*)
(...)

(*privatna sednica*)

sekretar: Časni Sude, vratili smo se na otvorenu sednicu.

SUDIJA ORIE: Hvala, gospodine sekretare.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Časni Sude, sada se spremam da pređem na novu temu. Ne znam da li je ovo dobar trenutak za pauzu ili da odemo ranije na pauzu?

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

SUDIJA ORIE: Možete li da nam kažete koliko vam još vremena treba, tako da bismo znali da li da napravimo pauzu sada ili za deset minuta?

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Rekao bih da 20 minuta do pola sata najviše.

SUDIJA ORIE: Gospođo Mahindaratne, koliko vremena bi vam trebalo?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsjedavajući, mislim 15 do 20 minuta u ovom trenutku.

SUDIJA ORIE: U redu.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ORIE: Juče ste nam, gospodine Kuzmanoviću, dali procenu koja je bila...

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Mislim da je bila sat do sat i po, časni Sude, ako se ne varam.

SUDIJA ORIE: Sat do sat i po.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Znam...

SUDIJA ORIE: Oprostite.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Znam da znate koliko sam vremena potrošio, ali ja ne znam.

SUDIJA ORIE: Da. Proveriću. Naravno, želeli bismo da završimo...

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Svakako.

SUDIJA ORIE: ...svedočenje gospođe Rehn. Pa, to zavisi od toga koliko pitanja ćemo mi imati. Onda nema potrebe u ovom trenutku da nastavimo, jer nećete završiti pre pauze. Međutim, gospodine Mišetiću, vidim da ste ustali. Imate na umu neke druge stvari?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da. Pre nego što svedokinja završi svedočenje, postoji nešto što bi joj trebalo predočiti u vezi sa jednim pitanjem.

SUDIJA ORIE: Da. Onda ćemo prvo da zamolimo sudskog poslužitelja da isprati gospođu Rehn iz sudnice. Provešćemo dva ili tri minuta na ovom pitanju, a onda ćemo nastaviti za oko 20 minuta. I nakon toga, gospodine Kuzmanoviću, ohrabrujemo vas da pokušate da završite za ne više od 25 minuta.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala, časni Sude. Uradiću tako.

(svedokinja napušta sudnicu)

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću, raspravljamo u odsustvu ... koliko sam shvatio, radi se o dve teme?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da. To može ée biti korisno ako objasnim o čemu sam vodio unakrsno ispitivanj ...

SUDIJA ORIE: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ: ...i to ée razrešiti jedan deo... barem moju zabunu. Na 18. stranici, u redovima od 3 do 25 jučerašnjeg transkripta, gospođa Mahindaratne pokušala je da uvede pred svedokinju pitanje da li je akt o opštoj amnestiji trebalo da pokrije samo dela pobune ili sve zločine počinjene u vezi sa oružanim sukobima. Svrha mog unakrsnog ispitivanja je bila da se pokaže kroz svedokinju da je taj zakon trebalo da bude što širi i da pokrije što je više moguće krivičnih dela. A pitanje političkih razloga koje je imala međunarodna zajednica da taj zakon bude što obuhvatniji za Srbe, to pitanje je sasvim sporedno u mom unakrsnom ispitivanju. Glavna svrha je da se pokaže da je taj zakon bio što je moguće širi. Drugo pitanje koje je uvedeno ... dakle, da kada kažemo babe i žabe... ja sam mislio da govorimo o jednoj istoj stvari kada sam se u unakrsnom ispitivanju osvrnuo na pitanje koje je bilo postavljeno tokom direktnog ispitivanja. Drugo pitanje koje je postavilo Pretresno veće, možda nisam bio jasan o tome... to je pitanje loše komunikacije između onoga što je trebalo da pokaže unakrsno ispitivanje i pitanja koja su pokrenuta kao odgovor na moje unakrsno ispitivanje.

SUDIJA ORIE: Da. Možda sam zbunjen redosledom ispitivanja. Mislim da je Zakon o amnestiji usledio odmah nakon što je svedokinja izrazila zabrinutost zbog toga što nije bilo krivičnog gonjenja za ratne zločine. Dakle, jasno je da su ratni zločini ... mislim da je lako da se shvati da ratni zločini, zločini protiv čovečnosti, zločini protiv međunarodnog prava treba da budu isključeni iz Zakona o amnestiji u svakom slučaju. U kojoj meri su krađe i druga obična krivična dela isključeni, naravno, to je druga stvar. Ali sam mislio da je svedokinja izrazila zabrinutost u pogledu međunarodnih zločina, da tako kažem, jer se nije sudilo, i pitanje o tome šta je tačno pokrivaó Zakon o amnestiji je druga stvar. Dokle god je bar to jasno, nemam nikakvih problema.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Slažem se s tim sve dok je jasno da éemo se baviti rešavanjem problema, jer je pitanje međunarodnih zločina u tom kontekstu pitanje koje treba da se dalje razvija u toku ovog suđenja i pitanje klasifikacije tih zločina, što je još važnije, odnosno, ko je u hrvatskom sistemu bio odgovoran za donošenje odluke o tome da li nešto predstavlja međunarodno krivično delo, za razliku od domaćeg krivičnog dela.

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

SUDIJA ORIE: Da.

ADVOKAT MIŠETIĆ: To su sve pitanja koja treba dalje razvijati.

SUDIJA ORIE: A ko treba da sudi za navodno počinjene zločine, u kom kontekstu i za koji period.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Tako je. To je tačno, časni Sude.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, ako mogu da objasnim. Razlog zašto sam istraživala ovo pitanje sa svedokinjom je zasnovano na činjenici da je Odbrana uvela određena dokumenta u vezi s tim. Mi smo bili upozoreni na ovu liniju argumentacije, i to je razlog zašto sam istraživala ovu oblast sa svedokinjom.

SUDIJA ORIE: Da. U ovom trenutku ne vidim da je došlo do neke velike konfuzije, čak ni male konfuzije. Tako da možemo da ostavimo po strani ovo pitanje, što se mene tiče.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ORIE: Što se tiče Pretrnog veća, imaćemo pauzu i nastavićemo u 12.50 časova.

(pauza)

(svedokinja je pristupila Sudu)

SUDIJA ORIE: Molim vas, nastavite, gospodine Kuzmanoviću.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala, časni Sude. Molim da nam se predoči dokazni predmet Tužilaštva broj P600. To je dokument sa spiska po Pravilu 65ter koji nosi broj 309. I prilično sam siguran da je reč o dokaznom predmetu Tužilaštva broj P600, ali ako sam pogrešio, siguran sam da će me gospodin sekretar ispraviti.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: To je treći tabulator.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Molim drugu stranicu ovog dokumenta.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, ovo je još jedan odgovor ministra Granića i hrvatske Vlade u vezi sa vašim izveštajem Savetu bezbednosti. I ako pogledamo 4. stranicu, vidimo odgovor u vezi sa merama koje su preduzete protiv

pojedinaца i grupa koje su počinile zločine na oslobođenoj teritoriji posle *Operacije Oluja*. I pod tim istim zaglavljem na 5. stranici, u prvom punom paragrafu...

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: U stvari, u donjem desnom uglu sa leve strane dokumenta, piše "3". A to je zapravo 5. stranica ovog dokumenta. Možda ne piše 5. stranica dokumenta, ali to jeste 5. stranica samog dokumenta. Hvala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Tu su ponovo neki statistički podaci, kao odgovor na vaš izveštaj o krivičnim postupcima koji su u toku u vojnom i civilnim sudovima protiv 1.005 lica koja su optužena da su počinili zločine za vreme i posle *Operacije Oluja*. I tu se govori u kojoj su fazi neki od tih postupaka, gde se dešavaju, a tu je i aneks koji je u prilogu. Ne znam da li je dodat na ovom konkretnom P dokumentu ili dokumentu po Pravilu 65ter.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Molim poslednju stranicu, to je 10. stranica dokaznog predmeta Tužilaštva broj P600.

SUDIJA ORIE: Gospodine Kuzmanoviću, dokument koji imam pred sobom... oh, ne, mora da je greška. Da. Molim vas, nastavite.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: U redu. Samo da pitam sekretara da li ima još neka stranica posle ove poslednje stranice. U redu. Ako bismo mogli da pogledamo tu stranicu.

SUDIJA ORIE: Ja imam pred sobom dokument od 31 stranice.

SVEDOKINJA REHN: Da.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Onda dokument koji ja imam mora da nije potpun. Molim dokument koji nosi oznaku 3D00-1588. Izvinjavam se, izvinjavam se. Nemojte to predočavati. Ja ću ostati na ovom dokumentu. To je sledeći dokument. Moja greška. Izvinjavam se. Mi ćemo se vratiti na ovaj isti dokument, na 7. stranicu u donjem desnom uglu.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Tu se govori o povratku izbeglica i raseljenih lica, i kaže se da je od 10. januara 1996. godine primljeno nešto manje od 3.000 zahteva za povratak od nešto više od 4.500 Srba koji su otišli, kao i da se obrađuje oko 50 dosijea dnevno. Pogledajte sledeću stranicu, stranicu 8, u prvom celom paragrafu, u četvrtom redu nadole, kaže se... doktor Granić objašnjava da u Hrvatskoj ima 180.000 raseljenih lica i 192.500 izbeglica na teritoriji Republike Hrvatske. Dakle, pored toga što se bave pokušajima da se vrši obrada dosijea za povratak Srba, oni su imali nekoliko stotina hiljada raseljenih ljudi i izbeglica kojima su morali da se bave, što je i razumljivo u toj situaciji, zar ne, gospođo Rehn?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. I ja sam, takođe, to navela u svojim ranijim izjavama - da treba imati na umu da postoji veliki broj izbeglica i raseljenih lica u Hrvatskoj.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: I uprkos činjenici da je bilo nekih birokratskih prepreka u pogledu povratka srpskih izbeglica, postojali su i veliki problemi u bavljenju sa ljudima koji su već bili raseljeni unutar Hrvatske. Da li je to tačno?
SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, to je ono što sam već rekla.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ako pogledate dalje na istoj strani, gde se kaže da je hrvatska Vlada ukinula rok po kom su Srbi koji su napustili, trebali da se vrate kako bi tražili povraćaj imovine. Dakle, bar sa te tačke gledišta, potencijalna birokratska prepreka je bila uklonjena, zar ne?
SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ako idemo na 10. stranicu ovog istog dokumenta
SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ali ne kaže se na koji rok.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Pa, ja ću vam to podneti i da uđe u zapisnik, da je rok potpuno eliminisan iz zakona. Tako da nije bilo nikakvog roka od 17. januara 1996. godine. Dakle, vi ne znate ništa što bi protivrečilo toj informaciji - da je pored zakona postojao i rok?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, gospodin Kuzmanović čita dokaze za zapisnik. Kaže da ih podnosi za zapisnik.

SUDIJA ORIE: Da. To znači da nije dokaz. On je dao svoje lično mišljenje o informacijama koje ima da bi... Pretresno veće će, naravno, ignorisati to kao dokaz, ali može pomoći u ovom trenutku, čak i ako nemamo ovaj zakon pri ruci, verziju od 17. januara 1996. godine, jer je gospodin Kuzmanović ispitivao svedokinju u tom pogledu. Ali, svakako da se ne smatra da je to dokaz.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Naravno. Časni Sude, mislim da je taj dokument već uveden u spis. Nemam taj konkretni broj D sada, ali ću pre kraja današnjeg dana dobiti to. To je već uvedeno u spis preko gospodina Galbraitha.

SUDIJA ORIE: Da. Naravno, mi moramo vrlo pažljivo da pogledamo povratno...

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Naravno.

SUDIJA ORIE: ...povratno dejstvo ukidanja roka. U ovom trenutku nije mi sasvim jasno. Gospodine Kuzmanoviću, molim vas, nastavite.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala, časni Sude.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Samo da završimo raspravu o ovoj temi, gospođo Rehn. Niste uopšte znali za bilo kakav konkretni rok... novi rok koji bi bio uspostavljen kao rezultat ovog posebnog zakona, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: U mojim izveštajima ja sam nekoliko puta pominjala taj rok od 90 dana. Prema tome, sasvim je očigledno da je to bilo jedno od pitanja zbog kog sam posebno kritikovala hrvatske vlasti.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Da. Da li vam je bilo poznato da je hrvatski Parlament usvojio zakon kojim se ukida ili eliminiše rok?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne mogu... ne mogu sad da se setim. Ali, naravno, dobila sam odgovor od hrvatske Vlade, i to je verovatno dokument kojim se sad bavimo. Dakle, onda sam znala, ili sam možda znala ranije.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Hvala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Ako bismo mogli da pređemo na 10. stranicu ovog istog dokumenta, molim vas.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Bilo je nekih dokumenata i juče i danas o Zakonu o amnestiji. U prvom punom paragrafu kaže se: "Predsednik Tuđman je pomilovao eliminišući krivične prijave protiv 455 lica srpske nacionalnosti koje su bile pritvorene tokom i neposredno nakon *Operacije Oluja*. Protiv ovih osoba pokrenute su krivične prijave pred vojnim sudovima u Zagrebu, Splitu i Karlovcu za krivično delo oružane pobune ... " Da li vam ovo pojašnjava pitanje amnestije predsednika Tuđmana, barem kada je reč od 31. decembra 1995. godine?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: To mi je svakako bilo poznato tada, ali ono što me je brinulo, naravno, bila je reakcija Srba koji su želeli da se vrate, jer im nije bilo jasno da li su obuhvaćeni ili su izvan tog zakona, šta će se desiti sa njima, da li će doći u situaciju da će protiv njih biti podignute optužnice kada i ako se vrate.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Gospodine sekretare, molim vas da nam prikažete na ekranu dokument koji nosi oznaku 3D00-1749. Časni Sude, imamo delimičan radni prevod ovog dokumenta. Ponudićemo ga u spis preko Odbrane kada bude završen prevod. Ali, za potrebe, nadamo se, razjašnjenja ovog Zakona o opštoj amnestiji i objašnjenja šta je bilo amnestirano a šta nije, ja bih ponudio ovaj dokument u spis.

SUDIJA ORIE: Gospođo Mahindaratne?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Nemamo prigovor, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude...

SUDIJA ORIE: Izvolite, gospodine Mišetiću?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Ako mogu, izvinjavam se što sam ustao, ali mislim da je ovaj zakon već uveden u spis. To je dokazni predmet Odbrane broj D680.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Da li je reč o istom zakonu?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Da.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Izvinjavam se što sam to propustio.

SUDIJA ORIE: Onda nema potrebe... pretpostavljam da povlačite vaš...

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Da, časni Sude.

SUDIJA ORIE: ...zahtev. Molim vas, nastavite.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Želeo bih da nam predočite dokument koji nosi oznaku 3D00-1588. Mislim da je ovaj dokument ... ceo dokument, još jedan odgovor hrvatske Vlade ili tekst ovog dokumenta je već u spisu. Ono što sam primetio da nije uvedeno u spis su poslednjih pet strana ovog 3D dokumenta, a to je pregled krivičnih postupaka. I ako bih mogao da zamolim, gospodine sekretare, da nam pokažete petu stranicu od kraja.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, ovo je još jedan dokument koji je napisao doktor Granić kao odgovor na jedan od vaših izveštaja, i ovaj konkretni odgovor je od 14. marta 1996. godine. Želeo bih da vam skrenem pažnju na pregled krivičnih postupaka. To je navedeno u ovoj tabeli, dakle, spisak počinitelaca krivičnih dela i vrste krivičnih dela posle *Operacije Oluja*. I to je dalje podeljeno na sledećim stranicama na razne akcije koje su preduzete, i tu su i dodatni statistički podaci u odgovoru na vaša pitanja. Da li se sećate da ste uopšte primili ovaj pregled?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: O, da. I mislim da je uključeno u dokumenta koja ovde imamo.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Gospođo Mahindaratne, nisam mogao to da pronađem u sistemu elektronske sudnice ili kao dodatak originalnim dokazima. Da li je dodato originalnom dokazu, ovo istraživanje?

SUDIJA ORIE: To jeste dodato, da, tabela broj 1 u dodatku dokaza.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Onda neću to ponuditi na usvajanje kao poseban dokument. Samo sam želeo da budem siguran. Barem od onoga što sam mogao da nađem, nisam mogao da nađem da je dodato dokazu, časni Sude. Izvinjavam se zbog ovog zadržavanja.

SUDIJA ORIE: Da. Takođe ste rekli da se to dalje razrađuje na stranicama koje slede. Ali to nisam tamo pronašao.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Tako je. Hteo sam da kažem da je ovaj pregled dodat ovom izveštaju, i na prethodnim stranicama se raspravlja o ovom pregledu. Tako da je moja greška.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U ovom pregledu se razmatra, zar ne, taj broj... a mi smo ranije videli broj od 1.005 krivičnih postupka navedenih na dnu te prve stranice ovog pregleda.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Molim da malo pomerimo nadole.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Onda se govori kakve vrste krivičnih postupka se sprovode, barem na narednim stranicama imamo primer, na drugoj stranici. Možemo da pogledamo Okružni sud u Splitu, na primer, u Sektoru Jug, bivšem Sektoru Jug. Kaže se da je u toku postupak protiv 28 lica kao što sledi, a onda se govori za šta se terete, za kakva krivična dela. Reč je o teškom razbojništvu. Da li ste u bilo kom trenutku znali za ukupan broj lica koja su krivično gonjena i / ili osuđena u ovom vremenskom okviru, barem na osnovu ovih izveštaja?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ne mogu da se setim toga, jer to, naravno, ovo je bio jedan od načina da se odgovori na zahteve koje sam postavljala vlastima, a svi ovi podaci su uvek dobrodošli, kao i objašnjenja koja su još više dobrodošla u kancelariju Specijalnog izvestioca. Ali šta je kasnije rečeno, zaista se ne sećam.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Shvatam. I samo radi pojašnjenja, gospođo Rehn, kako bismo pomogli Pretresnom veću, ako govorimo o okružnim sudovima u Šibeniku i Zadru, to su sudovi koji su se bavili pitanjima u bivšem Sektoru Jug. Da li ste znali za to?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Imam ovaj dokument.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Molim dokazni predmet Tužilaštva broj P638.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: To je vaš izveštaj od 14. marta 1996. godine, gospođo Rehn.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Bio bih vam zahvalan ako biste mogli da kažete gospođi Rehn koji je to tabulator, gospođo Mahindaratne.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: To je tabulator broj 4.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala vam, gospođo Mahindaratne.

SVEDOKINJA REHN: Oprostite, koji tabulator?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Tabulator broj 4.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ako biste pogledali, gospođu Rehn, 19. stranicu, 73. paragraf ovog izveštaja. Na toj stranici se govori o tome koliko je srpskih izbeglica dobilo odobrenje. Dakle, od 5.600 primljenih zahteva odobreno je 2.100. I bilo je indikacija da je znatno više hrvatskih Srba želelo da se vrati u Hrvatsku. Da li je i vaše iskustvo bilo da iako je proces odobravanja počeo sporo, da se on postepeno ubrzavao u vreme kada ste vi bili specijalna izvestiteljka?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Počelo je, naravno, odmah, ali vrlo sporo i mnogo je, naravno, zavisilo od otpora seljana na koje se povratak odnosio.

SUDIJA ORIE: Gospodine Kuzmanoviću, za zapisnik, kako bi se izbegla bilo kakva zabuna, vi pominjete dokazni predmet Tužilaštva broj P638, ali taj isti dokument je promenio obeležje i sad je dokazni predmet Odbrane broj D669.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala, časni Sude. Molim da nam se sada predoči dokazni predmet Tužilaštva broj P645.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: To je tabulator broj 13, gospođu Rehn.

SVEDOKINJA REHN: Hvala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Znam da ste bili zabrinuti zbog izbacivanja iz vojnih stanova koji su u Ministarstvu odbrane, gospođu Rehn. Ako pogledamo ovaj konkretni deo izveštaja u 25. paragrafu, to je odgovor hrvatske Vlade na postupak koji je bio u toku. Sačekacu dok ne pronađete, samo mi recite kada pronađete taj deo.

SUDIJA ORIE: Gospodine Kuzmanoviću, da li je bilo bilo kakve komunikacije između Tužilaštva i Odbrane u vezi sa relevantnošću izbacivanja iz vojnih stanova? Jer mislim da se to ne odnosi mnogo na suštinu... da li je to od bilo kakvog značaja za predmet Tužilaštva?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Nije u vezi sa vojnim stanova, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: U redu.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Samo sam pokušala da se pokaže neki drugi aspekt, ali o tome ćemo govoriti kasnije. Mi se ne bavimo vojnim stanovima.

SUDIJA ORIE: Dakle, šta god mi mislili o tome, to neće ni na koji način uticati na...

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Tako je, gospodine predsedavajući.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Dobro. Dakle, dok god je jasno da pitanje vojnih stanova i izbacivanje ljudi iz vojnih stanova i metodologije bavljenja s tim nije problem u ovom suđenju, onda se ni ja neću baviti tim.

SUDIJA ORIE: Ako nije u svrhu demonstracije, možda možete i bez, ili možete...

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsjedavajući, tačno je da se u tom izveštaju pominje nasilje. A u zapisnicima, gospodin Jarnjak spominje sposobnost civilne policije da se bavi tim pitanjem za razliku od vojne policije, i to je ono što sam pokušala da pokažem.

SUDIJA ORIE: Znači, reč je o nadležnosti policije, to je jedino relevantno pitanje, a ne šta se tačno dogodilo?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Tako je, gospodine predsjedavajući.

SUDIJA ORIE: Gospodine Kuzmanoviću, ostaviću vama...

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: U redu. Hvala, časni Sude.

SUDIJA ORIE: ...da li mislite da treba dodatno da se istraži izbacivanje iz vojnih stanova.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Časni Sude, mi možemo time da se bavimo tako da to uvedemo putem podneska, da ne gubimo vreme na to. Ja ću ići dalje. Želeo sam samo da Pretresno veće bude svesno o postojanju raznih zakona i rokova koji su uvršteni u spis preko ambasadora Galbraitha: dokazni predmet Odbrane broj D422 se odnosi na rok od 90 dana; dokazni predmet Odbrane broj D425 je dokument Ustavnog suda koji to proglašava neustavnim, i dokazni predmet Odbrane broj D424 je zakon... u stvari, D425 i D422 su ta dva dokazna predmeta Odbrane, časni Sude, koja su se bavila tim pitanjem. Sada bih želeo da pređem na dokazni predmet Tužilaštva broj P640.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: To je tabulator broj 6, gospođo Rehn.

SVEDOKINJA REHN: Hvala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Pogledajmo 15. stranicu, 50. paragraf. Gospođo Rehn, recite mi kada to pronađete.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Pronašla sam.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Hvala. U 50. paragrafu stoji: "Prema hrvatskoj Kancelariji za raseljena lica i izbeglice, otprilike je oko 12.000 srpskih izbeglica dobilo dozvolu da se vrati u zemlju do 12. oktobra 1996. godine, uglavnom na osnovu spajanja porodica ili uverenja o državljanstvu. Znači, to je broj koji je u odnosu na vaš prethodni izveštaj porastao za nekoliko hiljada. Da li je to tačno?"

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Dakle, to znači da birokratske prepreke, iako su možda i dalje postojale, ipak su se poboljšavale?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. Naravno, to se poboljšavalo sve vreme, i mogu da kažem da su preduzeti koraci ka poboljšanju.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Sada smo dobili dodatne informacije u vezi... ja ću povući to to pitanje.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Idemo na dokazni predmet Tužilaštva broj P651, molim vas.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: To je tabulator broj 20.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Ovo je vaš konačni izveštaj od 14. januara 1998. godine. U 29. paragrafu, na 9. stranici... i ja cenim vaše strpljenje dok se probijamo kroz dokumente, gospođo Rehn.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Pa, već sam ih videla ranije.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U vašem završnom izveštaju, u 29. paragrafu, vi kažete: "Posle više od dve godine posmatranja trendova u ljudskim pravima u Hrvatskoj, specijalni izvestilac smatra da, iako još uvek treba mnogo toga da bude ostvareno, da postoje dobri razlozi za optimizam u budućnosti." A onda kasnije, u tom istom paragrafu kažete da ste dobili statističke podatke od Vlade Hrvatske prema kojima se kaže: "...do oktobra 1997. godine sprovedeno je ukupno 5.580 krivičnih postupaka u vezi vojnih operacija u bivšim Sektorima Sever i Jug" i dalje se govori u kojim fazama su ti postupci. Dakle, nakon što ste napisali svoj završni izveštaj, gospođo Rehn, i dalje ste imali najviše kontakta sa doktorom Granićem iz Ministarstva inostranih poslova. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Kada sam napustila svoj položaj u misiji specijalne izvestiteljke, naravno, ja sam se u potpunosti skoncentrisala na svoju novu misiju. To je bila misija u okviru Ujedinjenih nacija. Bila sam Specijalni izaslanik ili načelnik UNMIK-a u Bosni i Hercegovini. Ali radila sam sa vodećim timom. Tada je taj međunarodni tim iz Bosne i Hercegovine bio pozvan od strane predsednika Tuđmana, gospodin Granić je bio prisutan negde 1998./1999. godine, i tako dalje.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: U redu. I predsednik Tuđman je još uvek bio predsednik Republike Hrvatske u to vreme, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. Da nije, ne bi nas pozvao.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: I poslednja tema koju želim da pokrijemo gospođo Rehn, odnosi se na pitanje...

SUDIJA ORIE: Nadam se da vam za to neće biti potrebno minut ili dva minuta.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Neće, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Pozvao sam vas da završite za 25 minuta, do sada ste utrošili 29 minuta.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Hvala, časni Sude. Samo tražim D dokument, časni Sude. To je dokument koji nosi oznaku 3D00-1689.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, znam da ste se vi pitali o prirodi i obimu ljudi koji su bili amnestirani. Ovo je Ukaz o amnestiji predsednika Tuđmana od 30. decembra. Imamo delimičnu radnu verziju prevoda. To je dokument od 47 stranica. I vidite da je prvi čovek koji je bio optužen za oružanu pobunu ovde oslobođen od krivičnog progona, a ista stvar važi i za poslednju konkretnu osobu, za gospodina Babića, koji je takođe oslobođen od krivičnog gonjenja, a bio je optužen za oružanu pobunu. Tako da ne znam da li vam to pomaže da se setite ili da se otkloni zabuna, ako je ima, ali sam hteo da proverim da li ste bili svesni kakve su bile te optužbe i kako su amnestirani.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Časni sude, ja bih ponudio ovo u spis i završio sam.

SVEDOKINJA REHN: Hvala. Primljeno na znanje.

SUDIJA ORIE: Molim vas za malo pažnje, nisam proverio ceo prevod, ali to da je neko oslobođen krivičnog "progona", to je pomalo iznenađujuće u državnom dokumentu.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Časni Sude, tu je verovatno trebalo da stoji "krivično gonjenje."

SUDIJA ORIE: Da. Molim vas obratite posebnu pažnju na jezik.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Nudim u spis i završavam. Hvala vam, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Gospođo Mahindaratne?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Nemamo prigovor, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: Gospodine sekretare?

sekretar: Časni Sude, to će biti dokazni predmet Odbrane broj D693.

SUDIJA ORIE: Dokazni predmet Odbrane broj D693 primljen je u spis.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Časni Sude, hvala vam na dodatnom vremenu.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude, oprostite, samo jedna administrativna stvar. Mi smo pokušavali da pronađemo ovo pitanje koje je pokrenuo gospodin Kuzmanović o tome da dokazni predmet nije bio dodat. To je dokument koji nosi oznaku 3D00-1588, i nisam siguran da li je Tužilaštvo to uvrstilo u spis, jer...

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Tabela je bila priključena dokaznom predmetu koje je ponudilo Tužilaštvo. To je na strani... ne mogu da se setim tačne stranice, ali ...

SUDIJA ORIE: Mislim da je to dokument od 33 stranice?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Tako je, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: Da. Tabela i objašnjenje nalaze se u kasnijim fazama. Mislim da je tabela 1 u prilogu.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Možemo li da dobijemo broj za ceo dokazni predmet?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: P600.

SUDIJA ORIE: I ja mislim da je to tabela 1, a u samom dokaznom predmetu to je 26. stranica od ukupno 31. stranice. Gospođo Mahindaratne, da li imate još neka dodatna pitanja?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Hvala vam. Imam, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: Možete li da pokušate da završite za 13 minuta, tako da Pretresno veće...

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Završiću.

SUDIJA ORIE: ...ima priliku da postavlja dodatna pitanja...

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Završiću, gospodine predsedavajući.

SUDIJA ORIE: ...koja još nisu postavljena svedokinji. Molim vas, nastavite.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Molim dokazni predmet Odbrane broj D669.

DODATNO ISPITIVANJE: TUŽITELJKA MAHINDARATNE

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: Gospođo Rehn, postavljeno vam je mnogo pitanja o opštoj amnestiji. Ukoliko želite da pratite u štampanoj verziji, to je tabulator broj 4.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine sekretare, molim vas da nam pokažete 19. stranicu, da ne trošimo vreme i da brzo dođemo do paragrafa.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: Gospođo Rehn, u 72. paragrafu vašeg izveštaja kažete sledeće: "Dana 30. decembra 1995. godine predsednik Republike Hrvatske izdao je dekret kojim je amnestirao 451 krajiškog Srbina optuženih za 'oružane pobune' zbog njihove navodne vojne podrške takozvanoj Republici Srpskoj Krajini. Ovu odluku hrvatske Vlade Savet bezbednosti je primio s uvažavanjem u saopštenju predsednika od 8. januara 1996. godine. Međutim, Specijalna izveštiteljka ipak smatra da opšta amnestija, koja još uvek nije proglašena, jeste uslov *sine qua non* za povratak hrvatskih Srba, koji će se inače plašiti progona zbog toga što su služili u Vojski takozvane Republike Srpske Krajine." A sada, gospođo Rehn, na 26. stranici u 109. paragrafu su vaše preporuke i preporučujete sledeće: "Kako bi se izgradilo poverenje i obezbedila sigurnost, hrvatske vlasti bi trebalo da pojačaju intenzitet policijskih i humanitarnih projekata u bivšim sektorima, treba da se proglasi opšta amnestija za sve bivše borce u takozvanoj Republici Srpskoj Krajini, a povratak hrvatskih Srba, izbeglica, koji su sada u Saveznoj Republici Jugoslaviji i drugde treba da bude olakšan." A ko je trebalo, prema vašem mišljenju i mišljenju međunarodne zajednice, ko je trebalo da ima koristi od te opšte amnestije koju ste predlagali? I ako biste mogli da date kratak odgovor, jer nam ponestaje vremena.

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, biću kratka. To je i moj interes da budem kratka. Moje jasno mišljenje je da smo smatrali, da za Srbe koji su pobjegli iz ovog ili onog razloga u toku *Operacije Oluja*, a da bi se uklonile sve prepreke, da treba da dobiju opštu amnestiju. Prema tome, to je bilo usmereno prema Srbima. Naravno, ono što je rečeno o ovom zakonu - da se mora primenjivati na sve nacionalnosti, to je sasvim jasno. Međutim, ja sam mislila na Srbe.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: I da li je vaša namera bila bez obzira kojoj grupi ti ljudi pripadaju da bi se amnestija odnosila na takozvana obična krivična dela kao što su krađe ili pljačke? Da li je to bila namera, ili ste zamislili da postoje suđenja za učešće u...

ADVOKAT MIŠETIĆ: To je sugestivno pitanje, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Da.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Dobro, ostaviću to ovako kako jeste, gospodine predsedavajući. Postavila sam sada pitanje.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Pitanje je već bilo sugestivno, tako da bih tražio da se povuče ili da se barem preformuliše.

SUDIJA ORIE: Dozvolite da proverim.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Mogu li da preformulišem, gospodine predsedavajući?

SUDIJA ORIE: Da. Samo trenutak, molim vas. Da, preformulišite ga.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: Gospođo Rehn, da li ste vi shvatili da je ta opšta amnestija trebalo da obuhvati amnestiju od krivičnog gonjenja za obična krivična dela kao što su krađe?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Teško mi je čak i ...

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni Sude ...

SUDIJA ORIE: Imate li prigovor na ovo pitanje?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Na šta ona konkretno misli? Mislim, moramo da znamo... zakon nije usvojen do avgusta. Ona ovo povezuje sa dokumentom iz marta. Traži njeno mišljenje o zakonu koji nije usvojen narednih šest meseci.

SUDIJA ORIE: Mislim, zapravo, da gospođa Mahindaratne nije pitala za specifične ... da, sad ste govorili o zakonu. Kada je reč o amnestiji, da li imate u vidu da se spreči krivično gonjenje onih koji su aktivno učestvovali ili su bili pripadnici oružanih snaga, koji se često zovu *snagama pobune*, ili da li je to trebalo da bude šire i da obuhvati ne samo ovu pobunu i učešće u oružanim snagama, nego i obična krivična dela kao što su krađe i drugo?

SVEDOKINJA REHN: Hvala, časni Sude, zato što ste sada sasvim jasno postavili pitanje. Dolazim iz demokratske kulture, i bilo bi nemoguće da zatražim amnestiju za krivična dela, obična krivična dela. Tu se radilo samo o onima koji su učestvovali u borbama u Krajini. Dakle, po mom mišljenju, mi smo ...a pogotovo ja, govorili o izuzimanju, naravno, običnih krivičnih dela iz amnestije. Radilo se o ratu ... o borbama do kojih je došlo, i da neko ko je bio običan vojnik ne bi trebalo da bude suđen samo zbog toga.

SUDIJA ORIE: Da...

SVEDOKINJA REHN: Tako da...

SUDIJA ORIE: Samo zato što je neko bio vojnik u...

SVEDOKINJA REHN: Da, da.

SUDIJA ORIE: ...pogrešnoj vojsci, u pobunjeničkoj vojsci.

SVEDOKINJA REHN: Da, u pogrešnoj vojsci ili bilo kojoj vojsci. Ima mnogo pogrešnih vojski.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Hvala, gospodine predsedavajući. Gospodine sekretare, molim na kratko dokazni predmet Tužilaštva broj P639.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: Gospođo Rehn, to je tabulator broj 5, vaš izveštaj od 7. novembra. Pogledajte molim vas 41. paragraf, gde se kaže: "Međutim, Specijalna izvestiteljka ukazuje na to da nekoliko hiljada izbeglica hrvatskih Srba već čekaju u Mađarskoj na povratak, a da su ih u tome sprečile razne birokratske mere koje su uveli hrvatski zvaničnici." Dakle, u vreme kada ste pisali ovaj izveštaj, da li ste dobili te informacije - da ti ljudi tamo čekaju ili da li ste videli da su tu već neko vreme? Kakva je bila informacija? Da li je to bila informacija iz tog vremena ili se to odnosilo na neki drugi vremenski okvir?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Časni sude, to je sugestivno pitanje, svedokinji daje četiri različite opcije i koju od opcija želi da preuzme.

SUDIJA ORIE: Da. Ako spomenete sve opcije, onda ste još uvek sugestivni a istovremeno onda više nema razloga da se svedoku ne postavljaju sugestivna pitanja. Gospođo Mahindaratne...

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, to je zato što nemam vremena i samo sam želela da suzim...

SUDIJA ORIE: Da, da. Pa, što više opcija date, to imate manje vremena. Da li biste pokušali da preformulišete pitanje. Mislim, ako štete ima, to je već napravljeno. Nećemo sad to da brišemo iz zapisnika. Dakle, ako ste razumeli pitanje gospođe Mahindaratne, možete li dati kratak odgovor?

SVEDOKINJA REHN: Hvala. Dobila sam tu informaciju iz nekoliko izvora, od mog osoblja i drugih, informaciju da srpske izbeglice iz Hrvatske čekaju i pokušavaju da dobiju dozvolu da se vrate, kao i da bi podneli zahtev za svoju imovinu. Ne mogu da kažem da li su tamo bili celo to vreme ili se nešto desilo baš tada kada su otišli preko granice u Mađarsku i čekali da se vrate u Hrvatsku. Žao mi je, ne mogu da odgovorim na to.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: Gospođo Rehn, preuzeli ste dužnost Specijalne izvestiteljke 27. septembra 1995. godine, zar ne?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, da.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: Postavljana su vam pitanja o Zakonu o imovini. Na istoj stranici, ako pogledamo paragrafe 38 i 39, tu govorite o Zakonima o imovini. U 39. paragrafu kažete: "I dalje je nejasno kakav je status imovine, kada istekne

rok od 90 dana, iako je bilo predviđeno da će se pitanje vlasništva nad imovinom na koju nije položeno pravo, regulisati posebnim zakonom." Da li ste ikada tačno shvatili šta se događa ako se vlasnik ne vrati u roku od predviđenih 90 dana da zatraži imovinu, i šta bi se desilo sa tom imovinom?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: To je ono što nas je veoma brinulo, brinulo nas je šta će se dogoditi, jer smo znali da je hrvatskim vlastima trebala imovina, trebale su im kuće, za stotine hiljada raseljenih osoba i izbeglica u Hrvatskoj. Ali, naravno, nama je bilo važno da znamo da su ljudi mogli da se oslone na to da neće izgubiti pravo na svoju imovinu. Ne mogu sada na to da odgovorim bolje, ali to je ono što je nas brinulo.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsedavajući, imam samo još jedno poslednje pitanje.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: A šta se dogodilo, ako su se vlasnici vratili u roku od tri meseca, da li su oni ... koliko je vama poznat taj zakon ili prema vašim informacijama, da li su dobili odmah svoju imovinu ili je bilo još nekih drugih uslova koji su zahtevani?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: U principu, u teoriji, trebalo bi da im se vrati njihova imovina. Ali kao što sam već govorila, bilo je slučajeva gde sam bila očevidac da su se neki ljudi vratili, da su imali prava na imovinu, ali da je tamo u toj kući neko drugi boravio, a oni nisu mogli da ih samo izbace, jer ni oni nisu imali gde da odu. To je bila komplikovana situacija.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: Pročitaću vam ovu poslednju rečenicu: "Pored toga, čak i ako se vlasnik vrati u roku, njegova ili njena imovina neće biti vraćena sve dok hrvatski državljanin kome je imovina data na korišćenje ne dobije drugu odgovarajuću imovinu za posedovanje i upotrebu."

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Svedokinja je odgovorila, ona nije bila zadovoljna odgovorom, i sada čita iz izveštaja.

SUDIJA ORIE: Nisam još čuo koje pitanje želi da postavi gospođa Mahindaratne. Ona je rekla da će pročitati poslednju rečenicu, to je ono što je učinila, a onda očekujemo kakvo će pitanje postaviti. Ali ne znam s čim je u vezi ovo pitanje, da li se svedokinja seća da li je ikada ranije pročitala ovaj tekst ili da li je to ona napisala ili neko od njenih zaposlenih. Nisam još čuo pitanje. Šta je vaše pitanje, gospođu Mahindaratne?

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: I to će biti moje poslednje.

SUDIJA ORIE: Morate imati na umu da će gospodin Mišetić oštro da prigovori na pitanje – Da li bi to bio vaš odgovor – jer bi to bio školski primer sugestivnog pitanja.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Ne, gospodine predsjedavajući, imala sam pitanje, ali gospodin Mišetić mi nije dao da ga kažem.

SUDIJA ORIE: U redu. Molim vas, postavite pitanje i gledajte da ne bude sugestivno.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE – PITANJE: Gospođo Rehn, koja je bila osnova za ono što ste tamo napisali da se imovina vraća vlasniku, samo ako hrvatski stanar dobije drugu odgovarajuću imovinu? Koja je osnova? Da li je to pisalo u zakonu ili ste vi dobili te informacije...

SUDIJA ORIE: Sada ste sugestivni, gospođo Mahindaratne ...

SVEDOKINJA REHN: Mogu li da odgovorim?

SUDIJA ORIE: Tako ste dobro uspjeli da izdržite, jednostavno ste pitali šta je osnova za to, a onda ste počeli da dajete nekoliko predloga svedokinji, što se gospodinu Mišetiću ne sviđa.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Osećam se kao neki pajac koji iskače iz kutije, časni Sude.

SVEDOKINJA REHN: Da. Ali, moram reći još i ovo, taj zakon i šta će se dogoditi onda mi nije bilo sasvim jasno, i ja sam računala na to da će vlasnik dobiti onda kada se stanar iseli iz tog stana. Ali nisam sigurna da se to tako svaki put i dešavalo. Eto, ovo je moj odgovor, i to svakako nije zadovoljavajuće. Ali ja ne želim da sada govorim nešto drugačije.

TUŽITELJKA MAHINDARATNE: Gospodine predsjedavajući, završila sam svoje dodatno ispitivanje.

SUDIJA ORIE: U redu.

(Pretršno veće se savetuje)

SUDIJA ORIE: Sutkinja Gwaunza ima... Gospodine Mišetiću?

ADVOKAT MIŠETIĆ: Samo dva kratka pitanja, manje od minuta, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Ne. Sada prioritet imaju pitanja Pretršnog veća.

ADVOKAT MIŠETIĆ: U redu.

SUDIJA ORIE: Onda ćemo videti da li je preostalo vremena. Sutkinja Gwaunza.

ISPITIVANJE: PRETRSNO VEĆE

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

SUTKINJA GWAUNZA: Gospođo Rehn, da se vratimo na vaš izveštaj od 7. novembra 1995. godine.

SVEDOKINJA REHN: Da.

SUTKINJA GWAUNZA: Strana 9, paragraf 25, konkretno, paragraf 25(c), gde kažete: "Dana 12. avgusta, izvešteno je da je izvestan broj starih ljudi spaljen u selu Komić." Želim da vas pitam da li se sećate više detalja o ovom incidentu?

SVEDOKINJA REHN: Veoma mi je žao, časni Sude, ali ja ne mogu da se setim ništa više o tome. U to vreme dogodilo se nekoliko brutalnih ubistava civila, i naravno, bavili smo se konkretno njima. Ja sam spomenula *slučaj Grubori* nekoliko puta, ali niko drugi nije bio zainteresovan za to. I to je nešto čime sam se puno bavila, međutim, nikada nisam dobila pravi odgovor.

SUDIJA ORIE: Gospođo Rehn, mogu da vam kažem da je u ovoj sudnici incident u Gruborima do sada privukao veliku pažnju. Samo...

SVEDOKINJA REHN: Drago mi je da to čujem.

SUDIJA ORIE: Da, u redu je. Sutkinja Gwaunza.

SUTKINJA GWAUNZA: Da. Hvala.

SUDIJA ORIE: Pošto mi nemamo više pitanja, a gospodin Mišetić je obećao da će mu biti potreban samo jedan minut za dva pitanja, izvolite, gospodine Mišetiću.

ADVOKAT MIŠETIĆ: Hvala puno, časni Sude. Cenim to.

DODATNO UNAKRSNO ISPITIVANJE: ADVOKAT MIŠETIĆ

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Gospođo Rehn, kada ste zagovarali Zakon o opštoj amnestiji, da li je vaša namera bila da bi Vlada Hrvatske u 1996. godini mogla da optuži Srbe, recimo, za krađe frižidera ili paljenje kuća između 1991. i 1995. godine?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Oni definitivno su bili u mogućnosti ih optuže. Mislim da sam već odgovorila na to pitanje, da moja nordijska demokratija zaista ne dopušta da se neko amnestira od krivičnih dela.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Dakle, odgovor je da vi verujete da je hrvatska Vlada mogla da nastavi da krivično goni Srbe zbog krađe frižidera, na primer?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Mm-hmm.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Da li je to da?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da. Odgovorila sam već jednom, da.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: I moje poslednje pitanje za vas glasi: ako je to slučaj, da li mislite da bi Srbi osećali materijalnu razliku kad bi mogli da se vrate u Hrvatsku a da ih hrvatske vlasti ne strpaju u zatvor odmah po povratku?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Da, apsolutno, jer je to bio značajan deo toga.

Ali ono što je njih brinulo je bio spisak koji je predstavljen. Jer kada niste na spisku a bili ste u borbi kao običan vojnik, onda možete biti zabrinuti šta će se dogoditi s vama.

Mislim da treba zaboraviti na obična civilna krivična dela. Samo treba da se skoncentrišemo na to što se desilo tokom *Operacije Oluja* i u borbama.

ADVOKAT MIŠETIĆ – PITANJE: Pa, ovo pitanje je nešto šire. Postavlja se pitanje spiskova koje ste spomenuli. Vi se sećate da je međunarodna zajednica i konkretno Ujedinjene nacije, rekla hrvatskoj Vladi da sastave listu od 25 Srba koji se mogu krivično goniti za ratne zločine, a da se ostali mogu smatrati imunim od krivičnog gonjenja pred hrvatskim sudovima. Da li je to tačno?

SVEDOKINJA REHN – ODGOVOR: Ja govorim u svoje ime. I mislim da je veoma važno da to imamo u vidu, zato što sam kao svedokinja stavljena u nelagodnu situaciju da odgovaram na pitanja u ime Ujedinjenih nacija i međunarodne zajednice, a da pri tom raspoložem informacijama Specijalne izvestiteljke.

SUDIJA ORIE: Gospodine Mišetiću, iskoristili ste 300 posto svog vremena.

SVEDOKINJA REHN: I ja sam utrošila nešto od toga.

SUDIJA ORIE: Pa, naravno, gospodin Mišetić nije tražio jedan minut da postavlja pitanja, već da dobije i odgovore. Gospodine Kuzmanoviću.

ADVOKAT KUZMANOVIĆ: Časni Sude, nemam pitanja. Kada je reč o ovom Zakonu o privremenom oduzimanju ... oduzimanju ili korišćenju imovine, sam zakon je dokazni predmet Odbrane broj D428. To je uvršteno u spis i prevedeno na engleski jezik. Dakle, ako Pretresno veće ne može samo da odredi...

SUDIJA ORIE: Da. A mi nećemo tražiti od svedokinje da tumači pravne tekstove. Gospođu Rehn, ovim je vaše svedočenje završeno pred ovim Sudom. Želeo bih da vam se puno zahvalim što ste došli u Hag i što ste odgovorili na mnogo, mnogo pitanja koja su vam postavile strane, i ne tako mnogo pitanja koje vam je postavilo Pretresno veće. Želim vamsiguran povratak kući.

SVEDOKINJA REHN: Hvala, časni Sude. Bilo mi je zadovoljstvo da radim zajedno s vas četvoro i ostalima.

SUDIJA ORIE: Gospodine poslužitelju, molim vas da ispratite gospođu Rehn iz sudnice

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje

(svedokinja napušta sudnicu)

SUDIJA ORIE: Imamo jedno malo proceduralno pitanje koji bih želeo ukratko da pokrenem. Za ovaj petak popodne zakazano je jedna rasprava, i očigledno, iz praktičnih razloga, sekretar je pitao da li optuženi žele da budu prisutni ili ne. Pretresno veće nije ovo iniciralo, jer Pretresno veće smatra da je saslušanje u skladu sa Pravilom 54bis ista vrsta rasprave, osim ako država ne podnese specifičan zahtev. U međuvremenu, Pretresno veće je obavješteno da su se optuženi odrekli svog prava da budu prisutni, što shvatam da ne žele da budu prisutni, a jedan optuženi je odlučio da bude prisutan. Zato smo mi ovu raspravu postavili kao obično saslušanje. Samo želim da kažem za zapisnik da istraživanje tog pitanja, što Pretresno veće verovatno slučajno nije učinilo, premda je za to možda bilo praktičnih razloga, može da dovede do situacije u kojoj bi jedan od optuženih rekao: "Nisam znao da će ovaj drugi doći" ili nešto tome slično. Prema tome, vi možete i da se predomislite. Ja vas ne pozivam da to uradite. Ali ako želite da preispitate odluku da budu prisutni ili ne budu prisutni, molimo vas da obavestite Sekretarijat što je moguće ranije s obzirom na praktične razloge. Mogu li da pretpostavim da ćete to uraditi najkasnije danas?

ADVOKAT MIŠETIĆ: U redu, časni Sude.

SUDIJA ORIE: Onda završavamo za danas i nastavljamo sutra, 17. jula, u 14.15 časova. A bićemo, gospodine sekretare, u sudnici broj 2, gde ćemo čuti svedočenja putem videolinka. Imamo odobrenje za svedočenje putem videolinka za svedoka 172. Ali, pošto ja razumem da iz svih praktičnih razloga nećemo čuti svedočenje ovog petka, nećemo za sada dodatno opterećivati prevodioce i transkribere. Ali odobrenje je spremno. Onda prekidamo do sutra u 14.15 časova.

Sednica je završena u 13.53 h

Nastavlja se u četvrtak, 17. jula 2008. godine u 14.15 h.

